

Bryssel, 2. heinäkuuta 2026
(OR. en)

11471/26

CULT 92
AUDIO 92
SOC 477
SUSTDEV 57
SAN 568
EDUC 322

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	2. heinäkuuta 2026
Vastaanottaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2026) 337 final
Asia:	KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2026) 337 final.

Liite: COM(2026) 337 final

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 2.7.2026
COM(2026) 337 final

**KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	2
2. TAUSTAA	2
3. TYÖSUUNNITELMA – KYSELYN TÄRKEIMMÄT TULOKSET.....	4
3.1. Yleinen palaute työsuunnitelmasta	4
3.2. Toimintatapoja koskevat huomiot	4
4. YLEISKATSAUS TYÖSUUNNITELMAN TOTEUTUKSESTA.....	5
4.1. Prioriteetti a – Taiteilijat ja kulttuurialan ammattilaiset: kulttuuri- ja luovien alojen vahvistaminen	5
4.2. Prioriteetti b – Kulttuuri ja ihmiset: kulttuuriolosuhteiden ja kulttuurin yhteiskunnallisen roolin vahvistaminen.....	11
4.3. Prioriteetti c – Kulttuurin merkitys maailmalle: kulttuurin voiman hyödyntäminen	14
4.4. Prioriteetti d – Kulttuuri ja luovat kumppanuudet: EU:n ulkosuhteiden kulttuuriulottuvuuden vahvistaminen	18
5. TULEVAISUUDENNÄKYMÄT: SEURAAVA KULTTUURIALAN TYÖSUUNNITELMA	20
LIITE	23

KOMISSION KERTOMUS EU:N KULTTUURIALAN TYÖSUUNNITELMASTA 2023–2026

1. JOHDANTO

Neuvoston päätöslauselmassa EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026¹ esitetään poliittisen yhteistyön prioriteetit, jotka pannaan täytäntöön jäsenvaltioiden, Euroopan komission ja Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajavaltioiden välisen yhteistyön avulla. Päätöslauselmassa kehoitetaan komissiota kesäkuuhun 2026 mennessä hyväksymään täytäntöönpanoa koskeva loppuraportti, joka perustuu jäsenvaltioiden vapaaehtoisin kirjallisiin kannanottoihin.

Tässä kertomuksessa arvioidaan tammikuusta 2023 tapahtunutta edistymistä, tuodaan esiin keskeisiä saavutuksia ja yksilöidään vuotta 2026 pidemmälle ulottuvat tulevat painopisteet, jotka toimivat pohjana neuvostossa seuraavasta työsuunnitelmasta käytäville keskusteluille. Kertomus on kattava, mutta siinä ei käsitellä sellaisia EU:n kulttuuripoliittisia aloitteita, jotka eivät liity työsuunnitelman sisältämiin teemoihin.

Kertomuksen laatimista varten komissio laati kohdennetun kyselyn jäsenvaltioille (3. helmikuuta – 19. maaliskuuta 2026). Kyselyssä kerättiin tietoja työsuunnitelman täytäntöönpanosta ja sen vaikutuksesta kansalliseen päätöksentekoon, sen toimintatapojen sovellettavuudesta ja seuraavan kauden prioriteeteista.² Kyselytutkimuksen tulokset esitetään liitteessä 1. Arviointi perustuu myös komission työn, muiden EU:n toimielinten kanssa käydyn tietojenvaihdon sekä kulttuurialan ja luovien alojen kanssa käydyn vuoropuhelun kautta saatuihin tietoihin.

2. TAUSTAA

Kymmenen viime vuoden aikana EU:n kulttuuripoliittisia toimia ovat ohjanneet komission Euroopan kulttuuriohjelmat³, kulttuuriperintöä koskeva eurooppalainen toimintakehys⁴, yhteinen tiedonanto ”Tavoitteena kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskeva EU:n strategia”⁵ ja vuodesta 2002 asti neuvoston monivuotiset kulttuurialan työsuunnitelmat.

EU:n kulttuurialan työsuunnitelma 2023–2026 laadittiin vastauksena neljään merkittävään kehityskulkuun, joilla on ollut merkittävä vaikutus Euroopan kulttuuriympäristöön.

- *Covid-19-pandemia*: Covid-19-pandemia on tehnyt näkyväksi kulttuuri- ja luovien alojen rakenteelliset haavoittuvuudet, joita ovat erityisesti taiteilijoiden epävarmat työolot, riittämätön sosiaalinen suojele ja digitaalinen kuilu kulttuurisessa osallistumisessa.
- *Venäjän laiton täysimittainen hyökkäys Ukrainaan*: Venäjän hyökkäys on muodostanut välittömän uhan Ukrainan kulttuuriperinnölle, taiteilijoille ja kulttuurialan ammattilaisille. Myös kulttuuria on käytetty aseena, mikä on vastoin EU:n perusarvoja. Lisäksi hyökkäys on korostanut kulttuurin keskeistä roolia yhteiskunnan selviytymiskyvyssä ja konfliktien jälkeisessä jälleenrakentamisessa. Se on myös korostanut niin kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjunnan merkitystä kuin yleisemmin kulttuuriyhteistyön merkitystä EU:n solidaarisuuden keskeisenä ulottuvuutena.
- *Generatiivisen tekoälyn vauhdittama nopea digitalisaatio*: Digitalisaatio on lisännyt kulttuuri- ja luovien alojen mahdollisuuksia mutta tuonut myös haasteita luovan työn tekijöiden palkkioiden ja teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleluun. Digitalisaatio vaikuttaa myös kulttuurien monimuotoisuuteen ja eurooppalaisen sisällön löydettävyyteen verkossa.

¹ [Neuvoston päätöslauselma EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026](#).

² Analysoidut kyselytutkimuksen alustavat tulokset esiteltiin kulttuuriasioiden komitealle Brysselissä 27. maaliskuuta 2026.

³ Komission tiedonannot [kulttuuria kansainvälistyvissä maailmassa koskevasta Euroopan toimintasuunnitelmasta](#) ja [Euroopan uudesta kulttuuriohjelmasta](#).

⁴ [Kulttuuriperintöä koskeva eurooppalainen toimintakehys](#).

⁵ [Yhteinen tiedonanto ”Tavoitteena kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskeva EU:n strategia”](#).

- *Yltyvä ilmasto- ja energiakriisi:* Ilmasto- ja energiakriisi ovat tuoneet esiin kulttuuri- ja luovien alojen alttiuden ympäristöstä aiheutuville riskeille ja asettaneet nämä alat myös keskeiseen strategiseen asemaan kestävyystavoitteiden saavuttamisessa. Samalla energiakriisi on korostanut, että kaikilla aloilla, myös kulttuurialalla, on kiireellisesti siirryttävä kestäviin käytäntöihin.

Näiden haasteiden lisäksi kulttuuri- ja luoville aloille on aiheutunut huomattavia taloudellisia rasitteita. Nämä monitahoiset ongelmat ovat asettaneet ennennäkemättömän kysynnän resursseja kohtaan, minkä vuoksi kyseisten alojen on täytynyt mukauttaa toimintamallejaan ja etsiä innovatiivisia ratkaisuja häiriönsietokykynsä vahvistamiseksi.

EU:n kulttuurialan työsuunnitelmaan vastataan Luova Eurooppa -ohjelman vuotuisilla työohjelmilla, joilla on tuettu keskeisiä aloitteita vuodesta 2024 alkaen. Työsuunnitelman prioriteetit on sisällytetty tärkeimpiin ehdotuspyyntöihin, joita ovat vuosittainen kulttuuriyhteistyötä koskeva ehdotuspyyntö ja kulttuurialan ja luovien alojen organisaatioiden eurooppalaisia verkostoja sekä uusille taiteilijoille tarkoitettuja eurooppalaisia foorumeja koskevat ehdotuspyynnöt – niiden perusteella on valittu 39 verkostoa ja 19 foorumia, jotka toteuttavat työsuunnitelman prioriteetteja suoraan edistäviä tehtäväkokonaisuuksia ja toimia.

EU:n toimielinten tasolla Euroopan parlamentin ja Euroopan komission uudet toimikaudet ovat olleet käynnissä vuodesta 2024. Komission poliittisissa suuntaviivoissa⁶ ja Eurooppa-neuvoston uudessa strategisessa ohjelmassa⁷ määritetään EU:n toiminnan yleinen suunta. Niiden taustalla vaikuttavat maailmanlaajuinen geopoliittisten jännitteiden kiristyminen, demokraattisiin arvoihin kohdistuvien uhkien lisääntyminen, yhä epävakaa markkinat ja niiden vaikutukset Euroopan talouteen sekä tekoälyn nopea kehittyminen. Strategisissa kehyksissä painotetaan voimakkaasti demokratiaa, häiriönsietokykyä, vaurautta, kilpailukykyä, turvallisuutta ja EU:n globaalia roolia.

Neuvoston kehotuksen sekä Euroopan parlamentin ja sidosryhmien pyyntöjen myötä komissio esitteli uuden toimikautensa ensimmäisenä vuonna **kulttuurikompassin**⁸ (marraskuu 2025), joka on uusi kulttuuria koskeva EU:n strategiakehys. Siinä esitetyn vision mukaan kulttuuri asetetaan EU:n päätöksenteon keskiöön ja kulttuuripolitiikka sovitetaan yhteen EU:n laajempien poliittisten painopisteiden kanssa. Kulttuurikompassi auttaa Euroopan kulttuuri- ja luovia aloja menestymään sekä Euroopassa että maailmanlaajuisesti. Siinä paneudutaan alan kannalta keskeisiin aihealueisiin, kuten taiteelliseen vapauteen, kulttuuripalvelujen saatavuuteen, kulttuuri- ja luovien alojen työoloihin, häiriönsietokykyyn, kilpailukykyyn, tekoälyn sopeutumiseen ja kansainvälisiin kulttuurisuhteisiin.

Kulttuurikompassi on linjassa sitä osaltaan tukevan uutta monivuotista rahoituskehystä koskevan komission ehdotuksen kanssa erityisesti ehdotetun AgoraEU-ohjelman sekä muiden välineiden, kuten Euroopan kilpailukykyrahaston, osalta. Tämä osoittaa, että EU:n investointeja kulttuuriin aiotaan lisätä.

Mitä sääntelyyn tulee, vuodesta 2022 lähtien annetut merkittävät digitaalialan säädökset, erityisesti digipalvelusäädökset, digimarkkinasäädökset ja tekoälysäädökset, ovat vaikuttaneet laajalti lukuisiin aloihin, myös kulttuurialaan. Nämä säädökset edistävät eri tasoilla ja omilla soveltamisaloillaan turvallisemman, avoimemman ja oikeudenmukaisemman digitaalisen ympäristön luomista. Ne ovat hyödyllisiä myös kulttuurialan ja luovien alojen sekä luovan työn tekijöiden oikeuksien kannalta.

Monenvälisen työn osalta kulttuuri on noussut esiin G7-ryhmän⁹, G20-ryhmän¹⁰ ja Unescon¹¹ kaltaisilla foorumeilla, joilla kulttuuri tunnustetaan paitsi itsessään tärkeäksi ja prioriteetiksi myös monialaiseksi demokratian, yhteenkuuluvuuden, kilpailuvuuden ja Euroopan globaalin aseman mahdollistajaksi.

⁶ [Poliittiset suuntaviivat 2024–2029 | Euroopan komissio.](#)

⁷ [Strateginen ohjelma 2024–2029.](#)

⁸ [Kulttuurikompassi – Kulttuuri ja luovuus.](#)

⁹ [Italia 2024.](#)

¹⁰ [Intia 2023, Brasilia 2024, Etelä-Afrikka 2025.](#)

¹¹ [MONDIACULT-julkilausuma 2022](#) ja [MONDIACULT 2025, päätösasiakirja.](#)

3. TYÖSUUNNITELMA – KYSELYN TÄRKEIMMÄT TULOKSET

EU:n kulttuurialan työsuunnitelma 2023–2026 on ohjannut edelleen keskeisellä tavalla jäsenvaltioiden välistä poliittista yhteistyötä EU:n tasolla. Työsuunnitelmassa esitetään pääperiaatteet, neljä yhteistä prioriteettia¹² ja 21 temaattista toimea. Useat toimet on suunniteltu niin, että politiikan johdonmukaisuus ja jatkuvuus suhteessa edelliseen työsuunnitelmaan (2019–2022) voitaisiin varmistaa. Jäljempänä esitettävä arviointi perustuu kyselyn monivalinta- ja avoimiin kysymyksiin annettuihin jäsenvaltioiden vastauksiin.

3.1. Yleinen palaute työsuunnitelmasta

Jäsenvaltioissa¹³ työsuunnitelmaan suhtauduttiin myönteisesti, ja sitä pidettiin merkityksellisenä ja strategisena kehyksenä, jolla ohjataan eurooppalaista kulttuuriyhteistyötä. Eniten yksimielisyyttä ilmeni työsuunnitelman yhteisiin prioriteetteihin liittyvissä kysymyksissä¹², ja selvä enemmistö oli täysin samaa mieltä siitä, että prioriteetit olivat asianmukaisia. Vaikka vastaajat olivat suurelta osin samaa mieltä siitä, että työsuunnitelman 21 teemaa ovat merkityksellisiä, monet katsoivat, että niitä olisi voitu kehittää edelleen.

Työsuunnitelman täytäntöönpano vastasi pitkälti jäsenvaltioiden odotuksia. Toimintapolitiittisten vaikutusten osalta kyselyyn vastanneet olivat samaa mieltä siitä, että työsuunnitelma on ohjannut kulttuuria koskevaa kansallista päätöksentekoa jo olemassa olevilla osa-alueilla, ja että poliittisten ohjelmien kattamat aihealueet ovat laajentuneet sen myötä. Avoimet vastaukset vahvistivat, että toimien tulokset, kuten avoimella koordinoitimenetelmällä (OMC) tuotetut raportit ja vertaisoppiminen, ovat tukeneet näyttöön perustuvaa päätöksentekoa, vahvistaneet ministeriöiden välistä yhteistyötä ja ohjanneet kansallisten strategioiden laatimista esimerkiksi kulttuurin ja terveyden, kestäväyyden ja taiteilijoiden työolojen aloilla.

Työsuunnitelma on myös auttanut vahvistamaan kulttuurin merkityksen tunnistamista kaikilla politiikan aloilla. Suurin osa vastaajista oli samaa mieltä siitä, että työsuunnitelma on vahvistanut kulttuurin roolia muillakin aloilla. Vastaajat olivat tästä vaikutuksesta kuitenkin useammin osittain kuin täysin samaa mieltä, mikä heijastelee haasteita perusteellisemmassa alojen integroinnissa.

Näistä myönteisistä tuloksista huolimatta havaittiin myös joitakin puutteita. Jäsenvaltioiden vastausten mukaan EU:n painopisteet ovat johtaneet konkreettisiin kansallisiin tuloksiin vaihtelevassa määrin. Jäsenvaltiot mainitsivat toistuvia ongelmia, kuten toimien näkyvyyden ja jatkotoimien puutteellisuuden, täytäntöönpanoon annettavan panoksen riittämättömyyden ja tarpeen lisätä välineiden yhtenäisyyttä. Useissa vastauksissa korostettiin myös, että on tärkeää käyttää edelleen kohdennettua työsuunnitelmaa, jossa on selkeät prioriteetit ja joka tuottaa konkreettista lisäarvoa.

3.2. Toimintatapoja koskevat huomiot

Työsuunnitelmassa esitettyjä välineitä pidettiin laajalti hyödyllisinä poliittisen päätöksenteon edistämisen kannalta. Erityisesti jalustalle nostettiin OMC-työryhmät, joita pidettiin tehokkaimpana välineenä yhteistyölle. Laadullisissa vastauksissa korostettiin OMC-työryhmien tuomaa vahvaa lisäarvoa siltä osin kuin on kyse vertaisoppimisen mahdollistamisesta, tietämyksen vaihdosta, toimintapolitiikan kannalta merkityksellisten ratkaisujen aikaansaamisesta ja kestävien asiantuntijaverkostojen luomisesta jäsenvaltioiden välillä. OMC-työryhmien katsottiin toimineen tehokkaimmin silloin, kun niillä oli selkeät toimeksiannot ja riittävän kohdennetut aiheet ja kun niiden toiminta liittyi suoraan täytäntöönpanoon tai politiikka- ja rahoitusvälineisiin. Vastauksissa nimettiin kuitenkin myös haasteita liittyen liian laajoihin toimeksiantoihin, suureen työmäärään (mukaan lukien hallinnollinen taakka) ja hankaluuksiin varmistaa eri alojen osallistuminen. Jotkut vastaajista huomauttivat myös organisointiin liittyvistä epä johdonmukaisuuksista, kuten kokousten vaihtelevasta määrästä ja haluttujen tulosten saavuttamisen viivästymisistä.

¹² a) Taiteilijat ja kulttuurialan ammattilaiset: kulttuuri- ja luovien alojen vahvistaminen; b) Kulttuuri ja ihmiset: kulttuuriosallistumisen ja kulttuurin yhteiskunnallisen roolin vahvistaminen; c) Kulttuurin merkitys maailmalle: kulttuurin voiman hyödyntäminen; d) Kulttuuri ja luovat kumppanuudet: EU:n ulkosuhteiden kulttuuriulottuvuuden vahvistaminen.

¹³ EU:n jäsenvaltioista 26 vastasi kyselyyn.

Vertaisoppimiseen liittyvälle toiminnalle¹⁴ annettiin paljon arvoa, sillä se piti sisällään käytännönläheisiä ja helposti sovellettavia lähestymistapoja, joilla voitiin edistää täytöntöönpanoa kansallisella tasolla. Myös työpajat keräsivät kiitosta, joskin hieman vähemmän, ja niiden tehokkuuteen vaikuttivat käsitellyt aiheet ja jatkotoimet.

Muita välineitä koskevat arvioinnit olivat vaihtelevampia. Ajatushautomoiden kokoukset ja tilannekatsaukset saivat vähemmän kannatusta, ja tilannekatsauksia pidettiin usein liian työläinä suhteessa niiden tuottamaan lisäarvoon. Komission johtamiin asiantuntijaryhmiin suhtauduttiin yleisesti ottaen myönteisesti.

Jäsenvaltiot toivat johdonmukaisesti esiin tarpeen tehdä parannuksia jatkotoimenpiteisiin ja täytöntöönpanoon monien eri toimintatapojen osalta. Esitettyihin toiveisiin lukeutuivat selvempi yhteys keskustelujen ja konkreettisten tulosten välillä, tulosten laajempi levittäminen sekä ytimekkäämmät ja saavutettavammät tulokset. Myös hybridiosallistumisen muotojen laajentamista ja osallistumisen edellyttämien riittävien resurssien varmistamista kannatettiin vahvasti. Erityisesti vertaisoppimistoimet nousivat esiin osallistumismuotona, jota voitaisiin hyödyntää laajemmin.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vaikka toimintatapoja pidetään yleisesti merkityksellisinä ja hyödyllisinä, niitä voitaisiin edelleen tehostaa tarkentamalla niiden kohdetta, parantamalla koordinoitua ja painottamalla toimien muuntamista konkreettisiksi toimintapoliittisiksi tuloksiksi.

4. YLEISKATSAUS TYÖSUUNNITELMAN TOTEUTUKSESTA

Tässä luvussa kuvataan työsuunnitelman täytöntöönpanoa sen kunkin prioriteetin ja 21 temaattisen toimen osalta sekä arvioidaan edistymistä ja keskeisiä tuloksia niiden osalta. Esiin nostetaan myös esimerkkejä jäsenvaltioiden tasolla toteutetuista toimista. Yleisesti ottaen toimet on toteutettu suunnitellusti, vaikka joitakin mukautuksia on jouduttu tekemään suunniteltujen tulosten suuren määrän ja haastavan geopoliittisen ja poliittisen kontekstin vuoksi.

4.1. Prioriteetti a – Taiteilijat ja kulttuurialan ammattilaiset: kulttuuri- ja luovien alojen vahvistaminen

1) *Taiteilijoiden sekä kulttuuri- ja luovien alojen ammattilaisten asema ja työolot*

Taiteilijoiden työolot ovat pysyneet EU:n asialistalla vahvana prioriteettina, jota käsitellään EU:n kulttuurialan työsuunnitelmassa, ministeritason keskusteluissa, Euroopan parlamentin valiokunta-aloitteisessa mietinnössä¹⁵ sekä komission ja jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä. Vuoden 2025 lopusta tätä prioriteettia on edistetty myös kulttuurikompassilla.

Komissio toimi fasilitaattorina avoimen koordinoitimenetelmän (OMC) työryhmässä, johon kuului asiantuntijoita kaikkien 27 EU:n jäsenvaltion kulttuuri- ja työllisyys-/sosiaaliministeriöistä. Työryhmä tarkasteli useita oleellisia aiheita, kuten taiteilijoiden asemaa ja sosiaaliturvaa, oikeudenmukaisia käytäntöjä, taitoja ja elinikäistä oppimista sekä taiteellista vapautta, ja julkaisi raporttinsa ja suosituksensa heinäkuussa 2023¹⁶. Raportin tulosten perusteella CreativesUnite-alustalle¹⁷ perustettiin ”This is How We Work” -osio, jolla esitetään tosiseikkoja ja vertailutietoja jäsenvaltioiden oikeudellisista kehyksistä, myös sosiaaliturvasta ja työmarkkinasuhteista.

Yhden OMC-työryhmän keskeisen suosituksen mukaan olisi luotava taiteilijoiden ja luovien alojen ammattilaisten työoloja koskeva EU:n kehys. Euroopan parlamentti hyväksyi marraskuussa 2023 valiokunta-aloitteisen lainsäädäntöpäätöslauselman, jossa pyydettiin luomaan tällainen kehys.

¹⁴ Seuraavien työsuunnitelman toimien osalta: ”Kulttuuri ja demokratian edistäminen: kohti kulttuurikansalaisuutta Euroopassa”; ”Kulttuuriperinnön suojeleminen luonnononnettomuuksilta ja ihmisen aiheuttamilta katastrofeilta”; ”Kulttuuriperinnön säilyttäminen ja paikallisten kulttuuri- ja luovien alojen voimaannuttaminen Ukrainassa”.

¹⁵ [2022/2047\(INI\)](#).

¹⁶ [”The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals” – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

¹⁷ <https://creativesunite.eu/work-condition/>.

Puheenjohtajavaltio Belgia järjesti toukokuussa 2024 taiteilijoiden työoloja käsittelevän seminaarin, ja komissio järjesti teknisen työpajan OMC-työryhmän kanssa. Euroopan työviranomainen (ELA) on järjestänyt seminaarin pimeästä työstä kulttuurialalla ja julkaissut asiaa koskevan raportin¹⁸. Johtavien työsuojelutarkastajien komitea (SLIC) on käynnistänyt tutkimuksen EU:n työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön noudattamisen valvontaan liittyvistä mahdollisista ongelmista (raportti julkaistu marraskuussa 2025). EU:n rahoittama MoveS-verkosto, jolla edistetään vapaata liikkuvuutta ja sosiaaliturvan yhteensovittamista, järjesti kesäkuussa 2024 webinaarin työvoiman liikkuvuudesta ja taiteilijoiden sosiaaliturvan haasteista. Komissio kutsui lokakuussa 2024 audiovisuaalialan ja esittävän taiteen alan työmarkkinaosapuolet yhteiseen kokoukseen, jossa kartoitettiin EU:n sääntöjen soveltamiseen liittyviä puutteita taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten työllisyys tilanteen osalta. Työsuhteista vastaavat pääjohtajat (jäsenvaltioiden työlainsäädännöstä vastaavat viranomaiset) keskustelivat marraskuussa 2024 työlainsäädännön täytäntöönpanon haasteista. Keskustelun keskiössä oli taiteilijoiden asema, ja sen aikana kerrottiin myös kansallisista käytännöistä.

Komissio järjesti toukokuussa 2025 taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten sosiaaliturvaa käsittelevän vastavuoroisen oppimisen seminaarin, johon oli kutsuttu jäsenvaltioiden sosiaaliturvapalvelut ja kulttuuriministeriöt, ja julkaisi asiaa koskevan raportin¹⁹. Saman kuukauden aikana neuvosto hyväksyi päätelmät nuorten taiteilijoiden sekä kulttuuri- ja luovien alojen ammattilaisten heidän aloittaessaan uraansa²⁰. Päätelmissä käsiteltiin erityisesti epävarmoja työoloja, puutteellisia liiketoimintataitoja ja oikeudenmukaisia korvauksia. Päätelmissä kehoitetaan ”edistämään [...] nuorten taiteilijoiden sekä kulttuuri- ja luovien alojen ammattilaisten sosiaalisen ja ammatillisen tilanteen asianmukaisia edellytyksiä”.

Vastauksena Euroopan parlamentin päätöslauselmaan komissio kutsui sidosryhmiä joulukuussa 2025 järjestettyyn korkean tason pyöreän pöydän kokoukseen taiteilijoiden työoloista. Tämän jälkeen järjestettiin Brysselissä kesäkuussa 2026 konferenssi, jossa myös käsiteltiin taiteilijoiden työoloja. Konferenssi järjestettiin Creative FLIP -hankkeen²¹ puitteissa yhteistyössä komission kanssa.

Työoloja koskevaa prioriteettia pidetään esillä myös kulttuurikompassissa. Siinä ehdotetaan EU:n taiteilijoiden peruskirjan laatimista vuonna 2027 yhteistyössä työmarkkinaosapuolten sekä kulttuuri- ja luovien alojen kanssa. EU:n taiteilijoiden peruskirjassa on määrää esittää perusperiaatteet, ohjeet ja sitoumukset oikeudenmukaisten työolojen varmistamiseksi näillä aloilla. Pyrkimyksenä on myös lisätä sääntöjen noudattamista ja vastuuvollisuutta, erityisesti EU:n kulttuurirahoituksen saajien keskuudessa. Komissio aloitti tätä koskevat valmistelutyöt vuonna 2026.

Jäsenvaltioille tehdyn kyselyn mukaan taiteilijoiden työolojen parantamiseksi toteutettuja kansallisia toimia ovat muun muassa lainsäädäntöuudistukset (esimerkiksi lainsäädäntöehdotukset, säädösten muutokset ja uudet sosiaalisen suojelun tai taloudellisen tuen järjestelmät) ja hallinnolliset välineet (esimerkiksi taiteilijarekisteri tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien taiteilijoiden ja freelancetyöntekijöiden aseman vahvistaminen luovan työn tekijöinä). Yksi erottuva esimerkki on Irlannissa perustettu taiteilijoiden perustuloa koskeva järjestelmä, josta on nyt tehty pysyvä.

2) Taiteellinen vapaus

Työsuunnitelmassa todetaan taiteellisen vapauden olevan olennainen osa kulttuurityötä ja sanoitetaan kulttuurin ja demokratian välisen yhteyden merkittävyys. Taiteelliseen vapauteen kohdistuu uusia ja yhä vaikeampia haasteita. Neuvosto on todennut, että yhteisiä ponnisteluja tarvitaan kaikkialla EU:ssa.

Ruotsin puheenjohtajakaudella (vuoden 2023 ensimmäisellä puoliskolla) näitä prioriteetteja edistettiin taiteellista vapautta ja kulttuuri- ja luovia aloja käsitelleessä korkean tason konferenssissa ”Free to Create – European Union Conference on Artistic Freedom and Cultural and Creative Industries” (16.–

¹⁸ [Creative sectors: ELA study reveals precarious working conditions and undeclared labour | Euroopan työviranomainen.](#)

¹⁹ [”Mutual learning on inclusive social protection for artists and creative workers” – Euroopan komissio.](#)

²⁰ [Neuvoston päätelmät nuorten taiteilijoiden sekä kulttuuri- ja luovien alojen ammattilaisten tukemisesta heidän aloittaessaan uraansa.](#)

²¹ [Finance, Learning, Innovation & Intellectual Property Rights for the CCSI.](#)

17. helmikuuta 2023, Umeåssa Ruotsissa) sekä neuvoston päätelmissä vaarassa olevista ja muuttamaan joutuneista taiteilijoista (hyväksytty 16. toukokuuta 2023). Mainitussa konferenssissa EU:n toimielimet sekä kansalaisyhteiskunnan ja taiteellisten alojen edustajat keskustelivat luomisen vapaudesta. Keskeisiä teemoja olivat ilmaisunvapaus, taiteen ulkopuolelle sulkeminen, muuttamaan joutuneet ja vaarassa olevat taiteilijat sekä kulttuurialan ja luovien alojen menestymisen edellytykset. Neuvoston päätelmissä vahvistettiin taiteilijoiden keskeinen vaikutus ihmisen elämään sekä yhteiskuntien ja yksilöiden kykyyn kehittyä ja sopeutua muutoksiin. Päätelmissä korostettiin myös tarvetta suojella luovaa ilmaisua uhkilta ja loukkauksilta, joita taiteilijoihin kohdistuu taiteellisen työn vuoksi. Lisäksi neuvoston päätelmissä ehdotettiin käytännön toimenpiteitä, kuten niin kutsuttuja turvakaupunkeja, hätämajoitusta ja kotouttamista paikallisyhteisöihin.

Taiteellinen vapaus on pysynyt neuvoston kulttuurirityössä tärkeänä aiheena myös sittemmin:

- Espanjan puheenjohtajakaudella (2/2023) EU:n kulttuuriministerien epävirallisessa kokouksessa annettiin Cáceresin julistus²².
- Eurooppalaisen medianvapaussäädöksen²³ viimeisteleminen Belgian puheenjohtajakaudella (vuoden 2024 ensimmäinen puolisko) oli merkittävä saavutus, jolla oli vaikutuksia ilmaisunvapauteen, joskaan asia ei kuulunut koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja urheiluneuvoston vastuualueeseen.
- Unkarin puheenjohtajakaudella (vuoden 2024 toinen puolisko) neuvosto hyväksyi päätelmät kulttuurin saatavuuden parantamisesta ja edistämisestä²⁴. Päätelmät sisältävät säännöksiä, joilla voidaan edistää ja suojella taiteellista vapautta.
- Puolan puheenjohtajakaudella (vuoden 2025 ensimmäinen puolisko) neuvosto hyväksyi päätelmät nuorten taiteilijoiden sekä kulttuuri- ja luovien alojen ammattilaisten tukemisesta heidän aloittaessaan uraansa²⁰.
- Neuvosto hyväksyi Tanskan puheenjohtajakaudella (vuoden 2025 toinen puolisko) päätelmät kulttuurin, kulttuuriperinnön ja audiovisuaalisten teosten strategisesta roolista eurooppalaisten arvojen ja demokratioiden selviytymiskyvyn vaalimisessa²⁵.

Kulttuurikompassissa noudatetaan oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ja todetaan, että taiteellinen vapaus on keskeisen tärkeää terveille demokraattisille yhteiskunnille ja selviytymiskykyiselle ja arvojaan suojelevalle Euroopalle. Yksi kulttuurikompassin keskeinen lippulaivatoimi on uusi kulttuurin tilaa unionissa koskeva säännöllinen raportti, jossa tarkastellaan nimenomaisesti taiteilijoiden kokemuksia taiteellisesta vapaudesta. Kulttuurikompassissa kehoitetaan myös edistämään taiteellisen vapauden turvaamista nykyisten ja tulevien EU:n politiikkojen ja ohjelmien avulla, muun muassa ehdotetun AgoraEU-ohjelman kautta, unionin seuraavan pitkän aikavälin talousarvion puitteissa. Jäsenvaltioita ja EU:n toimielimiä kehoitetaan varmistamaan, että niiden toimintapolitiikka, oikeudelliset kehykset ja hallinnolliset käytännöt tukevat vapaata taiteellista luomista ja ilmaisua sekä teosten levittämistä. Kulttuurikompassin kanssa samana päivänä hyväksytyllä eurooppalainen demokratian kilpi -aloitteella²⁶ pyritään suojelemaan ja edistämään demokratiaa ja yhteiskunnan selviytymiskykyä pitkällä aikavälillä.

Kansallisella tasolla jäsenvaltiot ilmoittivat kyselyssä ensisijaisiksi toimiksi muut kuin lainsäädäntöaloitteet, kuten konferenssit, strategiat ja julkisessa ohjelmasuunnittelussa tai kulttuurin rahoituksessa sovellettavat luomisvapautta koskevat takeet, sekä kohdennetut ohjelmat, kuten Safe to Create -ohjelman ja vaarassa olevien ja muuttamaan joutuneiden taiteilijoiden tukemisen kaupungeissa.

²² [Cáceresin julistus](#).

²³ [Asetus \(EU\) 2024/1083](#).

²⁴ [Neuvoston päätelmät kulttuurin saatavuuden parantamisesta ja edistämisestä](#).

²⁵ [Neuvoston päätelmät kulttuurin, kulttuuriperinnön ja audiovisuaalisten teosten strategisesta roolista eurooppalaisten arvojen ja demokratioiden selviytymiskyvyn vaalimisessa](#).

²⁶ [JOIN\(2025\) 791 final](#).

3) Kulttuuri- ja luovien alojen digitalisaation edistäminen

Myös digitalisaatio oli edelleen keskeinen teema EU:n kulttuuripoliittisessa yhteistyössä. Belgian puheenjohtajakaudella järjestetyssä kaksipäiväisessä konferenssissa, joka käsitteli kulttuuri- ja luovien alojen digitalisaatiota, painotettiin erityisesti datavetoista yleisön osallistamista. Konferenssin keskeinen tulos oli Gentin manifesti²⁷, joka johti datavetoista yleisösuhtedetyötä kulttuurialalla ja luovilla aloilla käsittelevän eurooppalaisen politiikkafoorumin perustamiseen.

Neuvosto hyväksyi toukokuussa 2025 päätelmät²⁸ kulttuuri- ja luovien alojen vahvistamisesta datavetoisen yleisötyön, taitojen parantamisen, tietojenvaihdon ja tukea antavan poliittisen kehyksen avulla.

Foorumi julkaisi jatkotoimena maaliskuussa 2026 komissiolle ja jäsenvaltioille osoitetun toimintapoliittisen asiakirjan²⁹, jossa esitetään suosituksia datalukutaidon vahvistamiseksi kulttuuri- ja luovilla aloilla, standardoitujen yleisön mittausmenetelmien kehittämiseksi ja toteuttamiseksi ja datavetoista yleisön osallistamista helpottavien välineiden käyttöön ottamiseksi.

Tätä prioriteettia tuetaan kulttuurikompassissa, jossa ehdotetaan toimia tietojen keruun ja analysoinnin parantamiseksi (kulttuuritietokeskus, kulttuurin tilaa koskeva kertomus), digitaaliteknologian ja tekoälyn hyödyntämiseksi kulttuuri- ja luovilla aloilla sekä yhteisen eurooppalaisen kulttuuriperinnön data-avaruuden kehittämiseksi edelleen. Digitalisaatio ja erityisesti tekoäly on ollut aiheena useissa EU:n kulttuuriministereiden välisissä keskusteluissa (niin virallisissa kokouksissa kuin kulloistenkin puheenjohtajavaltioiden järjestämissä epävirallisissa kokouksissa). Yksi tällainen kokous oli Nikosiassa 1.–2. kesäkuuta pidetty kulttuuriministerien epävirallinen kokous, jossa käsiteltiin muun muassa kulttuurioikeuksia, luovuutta ja tekoälyä.

Kyselyssä jäsenvaltiot mainitsivat ensisijaisesti rahoitusaloitteita esimerkkeinä työsuunnitelman kattamalla kaudella toteutetuista kansallisen tason toimista. Useat jäsenvaltiot mainitsivat kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoituksen, jolla on tuettu kulttuuri- ja luovien alojen digitaalista ja vihreää siirtymää. Yksi merkittävä osa-alue oli kulttuuriperinnön digitalisointi.³⁰

4) Kulttuuri- ja luovien alojen vihreän siirtymän edistäminen erityisesti energiakriisin näkökulmasta

Vuoden 2023 ensimmäisten kuuden kuukauden aikana puheenjohtajavaltio Ruotsi kartoitti tilannetta kulttuuriasioiden komitean avulla arvioidakseen energiakriisin vaikutusta kulttuuri- ja luoviin aloihin. Tulokset esitettiin tiivistetysti puheenjohtajavaltion ilmoituksessa³¹. Tätä edelsi energian hintojen äkillinen nousu, jolla oli ja on edelleen merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kulttuuri- ja luoviin aloihin ja joka on muuttanut niiden toiminnan kustannusrakennetta. Ilmoituksessa tarkasteltiin kulttuuriperintöä ja energiatehokkuutta, käsiteltiin rakennusten energiatehokkuusdirektiiviä³² ja koottiin yhteen esimerkkejä EU:n ja jäsenvaltioiden tukitoimista osaamisen ja hyvien käytäntöjen jakamisen hengessä. Syyskuussa 2023 järjestettiin komission ja kulttuurialojen välinen jäsenneily Voices of Culture -vuoropuhelu, jossa keskusteltiin siitä, miten nämä alat voivat edistää vihreää siirtymää ja samalla selviytyä energiakriisistä.³³

OMC-työryhmä, joka käsitteli kulttuuri- ja luovien alojen vihreän siirtymän edistämistä erityisesti energiakriisin näkökulmasta, aloitti työnsä huhtikuussa 2024, ja sen puheenjohtajavaltioina toimivat Irlanti (ympäristö) ja Italia (kulttuuri). Työryhmä koostui sekä kulttuuri- että ilmasto- ja ympäristöministeriöitä edustavista 42 asiantuntijasta 22 jäsenvaltiosta. Sen tavoite oli kaksiosainen: laajentaa hyviksi osoittautuneita käytäntöjä ja välineitä kulttuuri- ja luovien alojen viherryttämistoimien tukemiseksi ja korostaa kulttuurin liian vähälle huomiolle jäänyttä roolia

²⁷ [Gentin manifesti](#).

²⁸ [Neuvoston päätelmät kulttuuri- ja luovien alojen vahvistamisesta datavetoisen yleisösuhtedetyön avulla](#).

²⁹ [Naar datedagredven publieksoontwikkeling in Europa | Departement Cultuur, Jeugd & Media](#).

³⁰ [Recovery and Resilience Scoreboard – Thematic Analysis – Culture and Creative Industries.pdf](#).

³¹ [Stocktaking on the energy crisis – Final Presidency note 8649/23](#).

³² [Direktiivi \(EU\) 2024/1275](#).

³³ [Voices of Culture -aivoriihiraportti: Culture and creative sectors and industries driving green transition and facing the energy crisis](#).

pyrkimyksissä muuttaa ajattelutapaa oikeudenmukaisen, osallistavan ja tasapuolisen vihreän siirtymän edellyttämällä tavalla. Asiantuntijoiden työ perustui aiempiin OMC-raportteihin ja EU:n tutkimuksiin, ulkoiseen asiantuntemukseen ja kahteen kyselyyn. Sen tuloksena laadittiin raportti ”Creative shifts: Empowering culture for Sustainable living”, josta ilmoitettiin Mondiacult-konferenssissa Barcelonassa (syyskuu 2025) ja joka julkaistiin joulukuussa 2025.³⁴

Raportti osoittaa, että kulttuuri- ja luovat alat ovat jo nyt vaikuttaneet tilanteeseen energiansäästön, ilmastonmuutokseen sopeutumisen, kiertotalouden käytäntöjen ja kestävä liikunnan kautta. Se sisältää suosituksia nykyisten välineiden ja tietojen käytön parantamiseksi, jotta voidaan tehdä tietoon perustuvia päätöksiä, laajentaa hyviksi osoittautuneita käytäntöjä, edistää toimia kohdennetuilla toimintapolitiikoilla ja institutionaalisella tuella, lisätä tietämyksen jakamista kaikkialla Euroopassa ja sisällyttää kulttuuri entistä tiiviimmin kansallisiin ja EU:n ilmastostrategioihin. OMC-asiantuntijat jatkavat tiedon levittämistä kansallisella tasolla sen varmistamiseksi, että raportin suosituksia hyödynnetään politiikkatoimissa. Kulttuurikompassissa yhtenä keskeisenä toiminta-alana nostetaan tarve käsitellä ilmastonmuutosta ja ympäristökestävyyttä luovilla tavoilla.

Jäsenvaltioiden mukaan tämä OMC-työryhmä on vaikuttanut politiikan ja rahoituksen painopisteisiin, sillä sen myötä jäsenvaltiot ovat perustaneet kansallisia kulttuuri- ja luovien alojen kestävien käytäntöjen rahoitusjärjestelmiä ja sillä on kyetty edistämään kulttuurilaitoksia ja kulttuuriperintöä koskevien ilmastostrategioiden kehittämistä. Tällä tavoin se on vahvistanut kulttuurin roolia ympäristötavoitteiden saavuttamisessa.

5) Kulttuurisen ja luovan ulottuvuuden vahvistaminen Euroopan videopelialalla

Eurooppalainen videopeliala on saanut yhä enemmän tunnustusta kulttuurisesta ja taloudellisesta potentiaalistaan, minkä vuoksi on toteutettu kohdennettuja EU:n tason toimia. Komissio järjesti vuonna 2024 neljä pyöreän pöydän keskustelua, joissa tutkittiin i) videopelien pelaamisen taloudellista ja kulttuurista merkitystä pelialalla ja sen ulkopuolella, ii) alalla ilmenneitä puutteita osaamisessa ja innovoinnissa, iii) investointitarpeita ja saatavilla olevaa rahoitusta ja iv) kansallisia ja alueellisia politiikkoja/käytäntöjä ja vertaisoppimista. Keskusteluihin osallistui yli 50 edustajaa jäsenvaltioiden hallinnosta, tiedeyhteisöstä ja liike-elämästä, ja niissä korostettiin tarvetta huomioida videopelien kulttuurinen ja taloudellinen arvo entistä paremmin, edistää taitojen kehittämistä, lisätä teknologisen innovoinnin mahdollisuuksia ja vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä. Prosessi auttoi komissiota tunnistamaan jäsenvaltioiden keskeiset sidosryhmät ja johti myöhemmin alan kannalta hyödyllisiin kuulemisiin. Lisäksi se loi pohjaa komission tärkeimmälle videopeliejä koskevalle markkinatutkimukselle³⁵ ja antoi hyödyllisiä tietoja toimialan toimintapolitiittisista tarpeista.

Kulttuuriministerit hyväksyivät marraskuussa 2023 neuvoston päätelmät³⁶, joissa sovittiin videopelialan kulttuurisen ja luovan ulottuvuuden vahvistamisesta Euroopassa ja annettiin tunnustusta alan mahdollisuuksille välittää kulttuurisisältöä ja osoittaa eurooppalaisen luovan toiminnan, kulttuuriperinnön ja historian rikkauden.

Esimerkkejä jäsenvaltioiden toteuttamista toimista videopelialan vahvistamiseksi ovat videopelihankkeille myönnetyt verohyvitykset ja rahoitusjärjestelmät. Jotkin näistä esimerkkeinä esitetyistä toimista liittyvät kulttuuriperintöä edistäviin hankkeisiin (museot, kulttuuriperintökohteet) ja kehittäjiä, suunnittelijoita ja perinteisten taiteilijoiden väliseen monialaiseen yhteistyöhön. Muita kuin rahoitukseen liittyviä esimerkkejä ovat videopelipolitiikkaa koskeva parlamentaarinen raportointi ja vuoropuhelu alan edustajien kanssa.

6) Tilannekatsaus kulttuuri- ja luovien alojen elpymisestä, palautumiskyvystä ja kestävydestä annettujen neuvoston päätelmien täytäntöönpanoon

Toukokuussa 2021 eli vuosi covid-19-pandemian puhkeamisen jälkeen neuvosto hyväksyi Portugalin puheenjohtajakaudella päätelmät kulttuuri- ja luovien alojen elpymisestä, palautumiskyvystä ja kestävydestä ja korosti tarvetta toteuttaa toimia näiden alojen tukemiseksi kriisin aikana ja sen jälkeen. Puheenjohtajavaltiot Ruotsi ja Espanja suorittivat näiden päätelmien täytäntöönpanoa

³⁴ [Creative shifts – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

³⁵ [The European media industry outlook – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

³⁶ [Neuvoston päätelmät kulttuurisen ja luovan ulottuvuuden vahvistamisesta eurooppalaisella videopelialalla.](#)

koskevan arvioinnin, joka muodostui jäsenvaltioiden ja komission välisestä tietojenvaihdosta neuvoston kulttuuriasioiden komitean kokouksessa maaliskuussa 2023 sekä kirjallisista vastauksista puheenjohtajavaltion esittämiin kysymyksiin.

Kriisin aikana tuettiin live-tapahtumia, digitaalisia hankkeita ja freelancetyöntekijöitä räätälöidyillä avustuksilla kaikkialla Euroopassa. Yksinkertaistetut prosessit, kuten tuki, jota ei tarvitse maksaa takaisin, digitaaliset hakemusportaalit ja suppeammat dokumentointivaatimukset, helpottivat samalla rahoituksen saamista. Esimerkiksi Luova Eurooppa -ohjelman rahoitusta lisättiin 67 prosenttia kaudella 2014–2020 myönnettyistä 1,46 miljardista eurosta 2,44 miljardiin euroon kaudelle 2021–2027 elpymistoimien tehostamiseksi. Alan selviytymiskykyä vahvistettiin myös taiteilijoiden asemaa koskeviin sääntöihin liittyvillä kansallisilla aloitteilla, joiden tarkoituksena on parantaa freelancetyöntekijöiden turvaa, työttömyyskorvauksia sekä verovapautuksiin ja sosiaaliturvamaksujen lykkäyksiin liittyviä mahdollisuuksia. Myös liikkuvuutta helpotettiin yksinkertaistetuilla rajatylittävää matkustamista koskevilla menettelyillä ja veroneuvonnalla. Lisäksi tuettiin tapahtumien digitaalista suoratoistoa ja sille luotiin kannustimia.

Jäsenvaltiot ovat tukeneet digitaalista ja vihreää siirtymää sekä kulttuuri- ja luovien alojen selviytymiskykyä hyödyntämällä elpymis- ja palautumistukivälinettä. Keskeisiä toimenpiteitä ovat olleet esimerkiksi taiteilijoiden asemaa koskevat uudistukset, investoinnit teattereiden, museoarkistojen ja muiden kulttuurialan toimijoiden käyttämän teknologian päivittämiseen sekä kulttuuriperinnön digitalisoinnin, kulttuurirakennusten energiatehokkuutta parantavien peruskorjausten, ekologisten käytäntöjen ja valmiuksien kehittämisen tukeminen. Lisäksi jotkin jäsenvaltiot ovat suunnitelleet innovatiivisia toimia, joilla kulttuurin voimaa hyödynnetään sosiaaliseen yhteenkuuluvuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.³⁷ Komission CulturEU-rahoitusoppaan³⁸ kaltaiset välineet ovat parantaneet EU:n rahoituksen avoimuutta ja saatavuutta. Komissio on lisännyt liikkuvuutta Culture Moves Europe -toimen³⁹ avulla ja kertonut mahdollisuuksista CreativesUnite-foorumin kaltaisilla alustoilla.

7) Tilannekatsaus kulttuurienvälisen vaihdon vahvistamisesta digitaalisella aikakaudella taiteilijoiden sekä kulttuurialan ja luovien alojen ammattilaisten liikkuvuuden ja monikielisyyden avulla annettujen neuvoston päätelmien täytäntöönpanoon

Arvioidakseen näiden neuvoston päätelmien täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa ja EU:n tasolla puheenjohtajavaltio Puola toteutti verkkokyselyjä, joilla kerättiin tietoa vuodesta 2022 alkaen toteutetuista asiaan liittyvistä toimista.

Lähes kaikki jäsenvaltiot totesivat, että niillä on käytössä kansallisia järjestelmiä, kuten residenssejä, matka-avustuksia ja apurahoja, joiden tavoitteena on edistää maailmanlaajuisia yhteistyötä taiteen, musiikin ja kirjallisuuden alalla. EU:n tasolla Culture Moves Europe -toimesta (jota rahoitetaan Luova Eurooppa -ohjelmasta) on tullut merkittävin taiteilijoiden liikkuvuusvaihtoehto sen helposti käytettävissä olevien jatkuvien ehdotuspyyntöjen ja uusiin lahjakkuuksiin keskittymisen ansiosta. Lisäksi jäsenvaltiot ja komissio edistävät liikkuvuutta vertaistapahtumien ja Luova Eurooppa -yhteyspisteiden avulla. Jäljellä on kuitenkin edelleen haasteita, kuten tiedon puute, tietojen hajanaisuus, taloudelliset esteet, viisumimenettelyjen monimutkaisuus, hallinnolliset esteet ja kieliin liittyvät puutteet, ja ne kaikki edellyttävät räätälöityjä ratkaisuja. Tilannekatsausasiakirjassa kehoitetaan syventämään Erasmus+-ohjelman ja Luova Eurooppa -ohjelman välistä synergiaa sekä ponnisteluja monikielisyyden vahvistamiseksi koulutuksen, eTranslation-palvelun kaltaisten tekoälyyn perustuvien välineiden ja vähemmistökielten suojelun avulla digitaalisen kuilujen poistamiseksi.

³⁷ [Recovery and Resilience Facility Thematic analysis: Culture and Creative Industries.](#)

³⁸ ["Discover funding opportunities for the Cultural and Creative Sectors" – Kulttuuri ja luovuus.](#)

³⁹ [Culture Moves Europe – Kulttuuri ja luovuus.](#)

4.2. Prioriteetti b – Kulttuuri ja ihmiset: kulttuuriosallistumisen ja kulttuurin yhteiskunnallisen roolin vahvistaminen

8) Kulttuuri ja demokratian edistäminen: kohti kulttuurikansalaisuutta Euroopassa

Tämän toimen toteuttamiseksi komissio on käynnistänyt kulttuuri- ja demokratiatutkimusta ja vertaisoppimista koskevan hankkeen. Hankkeessa tarkastellaan sitä, miten koulut, taiteilijat ja kulttuurijärjestöt voivat tehdä yhteistyötä osallistavan taide- ja kulttuuritoiminnan avulla nuorten kansalaisvaikuttamisen ja demokraattiseen toimintaan osallistumisen lisäämiseksi.

Toimeksisaajien konsortio on kesäkuusta 2025 lähtien toteuttanut tätä 27 kuukautta kestävä hanketta, jolla on kaksi päätavoitetta: ensinnäkin kerätä olemassa olevaa tietoa tehokkaasta koulu- ja kulttuuriyhteistyöstä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla ja yksilöidä käytännön keinoja tukea sitä strategisena välineenä ja toiseksi jakaa tätä tietoa ja esimerkkejä hyvistä käytännöistä päättäjille, kouluttajille, luovien alojen ammattilaisille ja muille keskeisille sidosryhmille ja vaikuttaa näin toimintapolitiikkoihin ja käytäntöihin kaikkialla EU:ssa. Hankkeen puitteissa toteutetaan tutkimus, jossa tiivistetään keskeiset saadut kokemukset toimintapolitiikkaa ja käytäntöä varten, laaditaan kooste hyvistä käytännöistä todennäköisesti vuoden 2026 puolivälissä, sekä järjestetään neljä kulttuuri- ja koulutusalan päättäjille tarkoitettua vertaisoppimistyöpajaa (joista viimeinen olisi vuonna 2027). Hankkeen päätteeksi julkaistaan alan toimijoille tarkoitettu käsikirja, jossa annetaan konkreettisia ohjeita tällaisen yhteistyön käynnistämisestä ja toteuttamisesta, ja järjestetään päätöskonferenssi.

Neuvosto hyväksyi Tanskan puheenjohtajakaudella edellä mainitut päätelmät⁴⁰, joissa esitetään kattava kehys eurooppalaisten arvojen ja demokratioiden selviytymiskyvyn suojelemiseksi ja edistämiseksi kulttuurin ja kulttuuriperinnön avulla erityisesti geopoliittisten haasteiden yhteydessä.

Kulttuuri ja demokratia ovat pysyneet kaikkialla EU:ssa yhteisenä prioriteettina, ja jäsenvaltiot ovat toteuttaneet erilaisia toimenpiteitä, kuten ministeriöiden välistä yhteistyötoimia, joilla luodaan rakenteellisia synergioita koulujen ja kulttuurilaitosten välille. Tämä aihe on mukana yhä näkyvämmiin kansallisissa kulttuuristrategioissa, ja tärkeimmät instituutiot muovaavat toimiaan uudelleen demokraattisen keskustelun edistämiseksi. Näitä toimia täydennetään tiedon levittämistä koskevilla aloitteilla.

9) Kulttuuri ja terveys

Lisääntyvä näyttö kulttuurin roolista terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä ja tämän roolin tunnistaminen yhä laajemmin ovat johtaneet siihen, että EU:n tasolla kiinnitetään entistä enemmän huomiota näiden alojen tärkeään yhteistyöhön.

Kulttuuria ja terveyttä käsittelevä avoimen koordinoitimenetelmän työryhmä aloitti työnsä helmikuussa 2024. Siihen osallistui edustajia lähes kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kulttuuriministeriöistä, terveysministeriöistä ja kansalaisjärjestöistä sekä ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten WHO. Työryhmän tehtävänä oli käsitellä vakuuttavaa kansainvälistä näyttöä, ja se tutki, miten kulttuuritoimintaan ja luovaan toimintaan osallistuminen tukee parempia terveystuloksia ja parempaa hyvinvointia yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla erityisesti terveyden edistämisen, sairauksien ehkäisemisen, sairauksien (sekä fyysisten sairauksien että mielenterveyden häiriöiden) hallinnan ja hoidon sekä sosiaalisen osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden kannalta.

Tämä työ sai lisätukea vuoden 2024 lopussa, kun neuvosto hyväksyi Unkarin puheenjohtajakaudella kulttuurin saatavuutta koskevat päätelmät⁴¹ ja tunnusti kulttuuriin osallistumisen merkityksen henkilökohtaiselle terveydelle ja hyvinvoinnille. Lisäksi kesäkuussa 2025 annetuissa neuvoston päätelmissä lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisestä ja suojelemisesta digitaalisella

⁴⁰ [Neuvoston päätelmät kulttuurin, kulttuuriperinnön ja audiovisuaalisten teosten strategisesta roolista eurooppalaisten arvojen ja demokratioiden selviytymiskyvyn vaalimisessa.](#)

⁴¹ [Neuvoston päätelmät kulttuurin saatavuuden parantamisesta ja edistämisestä.](#)

aikakaudella⁴² korostettiin kulttuuritoimintaan osallistumisen, kirjastojen ja kulttuurikeskusten merkitystä terveellisten elämäntapojen edistämässä ja vaihtoehtojen tarjoamisessa ruutuajalle.

Komission jäsen Glenn Micallef ja Espanjan kulttuuriministeri Ernest Urtasun julkaisivat OMC-työryhmän raportin ”Culture and Health: Time to Act”⁴³ Barcelonassa 29. syyskuuta 2025 järjestetyssä Mondiacult-konferenssissa. Raportissa annetaan toimintapoliittisia suosituksia Euroopan, kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason päättäjille sekä kulttuurijärjestöille. Siinä hahmotellaan tulevaisuutta, jossa kaikilla eurooppalaisilla on mahdollisuus osallistua kulttuuritoimintaan ja luovaan toimintaan olennaisena osana oman terveyden edistämistä, mikä parantaisi terveys- ja hyvinvointituloksia ja ihmisten elämänlaatua.

Raportin tuloksissa korostetaan maailmanlaajuisia ja alakohtaisia haasteita, jotka kattavat terveyden ja kulttuurin sekä niiden välisen yhteyden, ja esitetään 21 tapaa tehdä monialaista yhteistyötä. Tuloksia havainnollistetaan useilla kaikista jäsenvaltioista peräisin olevilla esimerkeillä hyvistä käytännöistä sekä rajatylittävästä eurooppalaisesta yhteistyöstä. OMC-raportin tuloksia on hyödynnetty laajalti. Siinä esitettyä näyttöä on hyödynnetty kulttuurin sisällyttämisessä terveyspolitiikkaan, ja se on auttanut osoittamaan kulttuurin roolin hyvinvoinnissa ja ennaltaehkäisyssä. Tämä on johtanut konkreettisiin tuloksiin – on esimerkiksi laadittu ohjelmia, joissa taidetta hyödynnetään terveydenhuollossa (mukaan lukien kulttuurin hyödyntäminen hoitomuotona ja sairaaloiden taidehankkeet), vahvistettu kulttuuri- ja terveysministeriöiden välistä yhteistyötä ja sisällytetty kulttuuri kansallisiin mielenterveysstrategioihin. Kulttuurin hyödyntämiselle terveydenhuollossa ovat antaneet poliittisen tukensa myös kulttuuri- ja terveysministerit ja valtiosihteerit osallistuessaan OMC-työryhmän kokouksiin ja useissa maissa järjestettyihin OMC-raportin julkaisuutuuksiksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kulttuurin avulla on edelleen yksi kulttuurikompassin painopisteistä. Komissio laatii asiantuntijoiden ja kansallisten yhteyspisteiden tuella vuoteen 2028 mennessä kulttuuria, terveyttä ja hyvinvointia koskevat EU:n suuntaviivat.

10) Siltojen rakentaminen: kirjastojen monitahoisen roolin vahvistaminen kulttuuriteosten, taitojen ja eurooppalaisten arvojen väylinä ja välittäjinä

OMC-työryhmälle annettiin vuonna 2023 tehtäväksi tutkia, miten voidaan vahvistaa ja edistää julkisten kirjastojen monitahoista roolia sekä ymmärtää ja dokumentoida paremmin kirjastojen kulttuurista, yhteiskunnallista ja demokraattista tehtävää yhteiskunnassa. Työryhmä aloitti työnsä helmikuussa 2024, ja se koostui 36 asiantuntijasta 25 EU:n jäsenvaltiosta. Työhön osallistui myös EU:n ulkopuolisia maita, kuten Norja, Turkki, Islanti, Georgia, Moldova, Sveitsi, Ukraina ja Yhdistynyt kuningaskunta. Puheenjohtajavaltio Irlannin isännöimä päätöskonferenssi on tarkoitus järjestää lokakuun 2026 lopulla.

Tuloksena laadittavan raportin (suunniteltu julkaistavaksi vuoden 2026 puoliväliin mennessä) tarkoituksena on edistää Euroopan laajuista keskustelua kirjastojen potentiaalin paremmasta hyödyntämisestä yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa. Raportissa luodaan yhteyksiä päättäjien ja kirjaston ammattilaisten välille ja annetaan ohjeita innovoinnin edistämisestä, palvelujen laajentamisesta ja kirjastojen eurooppalaisia arvoja ja yhteiskunnallisia tavoitteita edistävän vaikutuksen vahvistamisesta. Siinä esitellään kirjastojen parhaita käytäntöjä, jotka tarjoavat paikallisia ratkaisuja kymmeneen yhteiskunnalliseen haasteeseen käyttämällä eurooppalaisten, kansallisten ja alueellisten strategioiden mukaista yhdenmukaista lähestymistapaa. Raportin suosituksissa esitetään kuusi korkean tason edellytystä julkisten kirjastojen tulevaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi ja niiden vaikutuksen vahvistamiseksi. Tämä OMC-työryhmä on osaltaan edistänyt kirjastojen huomioimista keskeisenä yhteiskunnallisena ja demokraattisena osana infrastruktuuria.

Puheenjohtajavaltio Unkari isännöi 14.–15. lokakuuta 2024 konferenssia, jonka otsikko oli ”ReImagining public collections in the 21st century in light of technological developments”. Konferenssissa käsiteltiin keskeisiä aiheita, kuten julkisia kokoelmia mullistavia digitalisaatiota ja teknologisia innovaatioita. Kansallisella tasolla jäsenvaltiot ovat tämän kertomuksen valmisteleminen toteutetun kyselyn mukaan laatineet kansallisia kirjastolakeja tai tehneet tällaisiin

⁴² Neuvoston kesäkuussa 2025 antamat päätelmät lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisestä ja suojelemisesta digitaalisella aikakaudella.

⁴³ [Culture and health – Euroopan unionin julkaisuautoimisto](#).

lakeihin kirjastojen toimintojen laajentamista koskevia muutoksia. Kohdennetuissa rahoitustoimenpiteissä – mukaan lukien elpymis- ja palautumissuunnitelmien ja koheesiopolitiikan rahastojen (erityisesti Euroopan aluekehitysrahaston) tuki – on keskitytty investointeihin, jotka kattavat julkisten kirjastoverkostojen modernisoinnin kulttuurikeskuksiksi ja osallistaviksi julkisiksi tiloiksi sekä nuorille kohderyhmille suunnatut, kulttuuriperintöön tutustumista koskevat ohjelmat.

Useista EU:n ohjelmista on tuettu kirjastoihin liittyviä hankkeita, kuten korostetaan raportissa ”The multifaceted role of public libraries”⁴⁴.

11) Lasten ja nuorten suojeleminen digitaalisten alustojen haitalliselta sisällöltä

Digipalvelusäädöksen⁴⁵ tavoitteena on luoda kaikille käyttäjille turvallisempi digitaalinen ympäristö. Säädöksessä asetetaan alaikäisten suojeleminen tämän ympäristön keskiöön ja edellytetään, että alustat varmistavat alaikäisten korkeatasoisen yksityisyyden ja turvallisuuden palveluissaan. Vuosina 2023–2026 komissio tuki digipalvelusäädöksen täytäntöönpanoa järjestämällä useita työpajoja ja pyöreän pöydän keskusteluja, kuten i) kesäkuussa 2023 koko päivän kestäneen digipalvelusäädöksen sidosryhmätaapahtuman, jonka useissa alaikäisten suojeleminen käsittelevissä työpajoissa keskusteltiin täytäntöönpanon painopisteistä ennen digipalvelusäädöksen täyttämistä (helmikuusta 2024 alkaen), ii) temaattisen sidosryhmätyöpajan erittäin suuria verkkoalustoja koskevista riskinarvioinneista (huhtikuussa 2025), iii) kaksi kuulemistilaisuutta, jotka koskivat digipalvelusäädöksen 28 artiklan mukaisten, alaikäisten suojeleminen suuntaviivojen laatimista (lokakuussa 2024 ja kesäkuussa 2025) ja Safer Internet -keskustelun tuella järjestetyistä seitsemässä jäsenvaltiossa olevia lapsia osallistaneista täsmäryhmähaastattelusta saatua palautetta, iv) säännöllisiä verkossa järjestettyjä pyöreän pöydän keskusteluja kansalaisjärjestöjen kanssa (2024–2026) tietoisuuden lisäämiseksi digipalvelusäädöksestä sekä keskusteluja tutkimuksen kehityksestä ja riskianalyysistä kansallisella ja ruohonjuuritasolla sekä v) useita Parempi internet lapsille -strategian (BIK+)⁴⁶ mukaisia vuotuisia toimintoja, joissa kiinnitettiin erityistä huomiota digipalvelusäädökseen.

Audiovisuaalisia mediapalveluja koskevassa direktiivissä⁴⁷ asetetaan videonjakoalustoille alakohtaisia velvoitteita alaikäisten suojelemiseksi haitalliselta audiovisuaaliselta sisällöltä. Meneillään olevassa audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin arvioinnissa ja sen vuoden 2026 kolmannella neljänneksellä suoritettavassa tulevassa uudelleentarkastelussa arvioidaan, ovatko alaikäisten suojeleminen koskevat nykyiset säännöt tarkoituksenmukaisia erityisesti verkkoympäristössä, ja korjataan mahdolliset puutteet. Osana tätä prosessia julkaistiin kannanottoesitys sekä järjestettiin julkinen kuuleminen ja sidosryhmien kokouksia, joissa käsiteltiin myös direktiivin mukaisia alaikäisten suojeleminen koskevia sääntöjä.

BIK+ -strategia ja jäsenvaltioissa toimivien Safer Internet -keskustelun verkosto ovat edelleen keskeisessä asemassa annettaessa neuvontaa lasten turvallisuudesta, koulutuksesta ja nuorten osallistumisesta. Komission vuotuisessa nuorten johtamassa Turvallisempi internet -foorumissa käsiteltiin vuonna 2025 erityisesti nuorten suojeleminen ja heidän vaikutusmahdollisuuksiensa lisäämistä digitaalisella aikakaudella. Foorumiin osallistui yli 800 henkilöä yli 65 maasta. Vuosittain helmikuussa vietetään Turvallisempi internet -päivää, ja maailmanlaajuisesti järjestetään toimintaa tunnuslauseella ”Yhdessä paremman internetin puolesta”. Vuonna 2026 julkaistun EU:n verkkokiusaamisen torjumista koskevan toimintasuunnitelman⁴⁸ laatimisessa hyödynnettiin yli 400 sidosryhmän kuulemisia ja 6 300 lapselta kerättyjä näkemyksiä. EU:n tason toimien koordinoimiseksi Safer Internet -keskustelun verkosto on järjestänyt säännöllisesti hyvien käytäntöjen vaihtoa. Vuonna 2025 verkosto tavoitti yhdessä BIK-alustan kanssa yli 46 miljoonaa ihmistä Euroopassa ja sen ulkopuolella. Useat jäsenvaltiot ovat rahoittaneet turvallista internetiä ja medialukutaitoa koskevia hankkeita.

⁴⁴ Hankkeita on tuettu muun muassa Luova Eurooppa -ohjelmasta, Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta, Erasmus+-ohjelmasta ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF); [The multifaceted role of public libraries – Euroopan unionin julkaisutoimisto](#).

⁴⁵ [Asetus \(EU\) 2022/2065](#).

⁴⁶ [Parempi internet lapsille -strategia \(BIK+\)](#).

⁴⁷ [Direktiivi \(EU\) 2018/1808](#).

⁴⁸ [COM\(2026\) 71 final](#).

12) Monipuolisen eurooppalaisen kulttuurisisällön löydettävyyttä digitaalisessa ympäristössä

Työsuunnitelmassa korostettiin tarvetta parantaa monipuolisen eurooppalaisen kulttuurisisällön löydettävyyttä verkossa, minkä vuoksi komissio teetti tutkimuksen ymmärtääkseen paremmin tätä monitahoista ja yhä merkityksellisempää aihetta.

Tässä 8. huhtikuuta 2026 julkaistussa tutkimuksessa⁴⁹, jossa keskityttiin pääasiassa musiikkiin ja kirjoihin, yksilöitiin digitalisaation tuomia mahdollisuuksia, kuten kulttuurin demokratisoituminen ja parempi saatavuus. Tutkimuksessa korostetaan myös eurooppalaisten teosten yleisiä haasteita rajojen ulkopuolella olevien yleisöjen tavoittamisessa, mukaan lukien kielen erikoistuminen ja käännösten puuttuminen, algoritmien läpinäkyvyyttä ja alustojen hallitseva asema. Muita monimuotoisuuden vaikuttavia tekijöitä ovat algoritmien vinoumat, tietojen rajoitukset, sisällön edistämiseen ja kuratointiin liittyvä eriarvoisuus, kapasiteettivajeet ja digitaalinen lukutaito, ja tekoälyn tuottaman sisällön lisääntyminen lisää näiden vaikutusta. Tutkimuksessa todetaan, että tarvitaan yhteisiä toimia, jotta voidaan hyödyntää täysin digitalisaation tarjoamat mahdollisuudet, korjata havaittu rakenteellinen epätasapaino ja valjastaa teknologia eurooppalaisten teosten löydettävyyden parantamiseksi.

Kulttuurialoille, digitaalisille foorumeille ja päättäjille suunnatuissa suosituksissa käsitellään kuutta strategista toiminta-alaa: i) oikeudenmukaista löydettävyyttä edistävän yhteistyön ja hallinnon kehittäminen ii) tietojen yhteiskäytön ja tietämyksen lisääminen, iii) luovan työn tekijöiden ja kulttuuriorganisaatioiden digitaalisten valmiuksien ja välineiden kehittäminen, iv) yleisökeskeiset toimenpiteet, v) tutkimuksen ja innovoinnin vauhdittaminen löydettävyyden edistämiseksi ja vi) eurooppalaisen sisällön tarjonnan vahvistaminen rahoituksen, kuratoinnin, näkyvyyden ja avoimuuden kautta. Tutkimus esiteltiin Brysselissä 20. huhtikuuta 2026 konferenssissa, joka järjestettiin tätä varten sidosryhmille ja jäsenvaltioiden edustajille.

Julkaistuaan tutkimuksen komissio sitoutui tukemaan edelleen Euroopassa luodun monimuotoisen kulttuurisisällön löydettävyyteen kohdistettavia investointeja, jotta sen kulutusta voidaan kulttuurikompassin mukaisesti edistää niin EU:ssa kuin sen ulkopuolella.

4.3. Prioriteetti c – Kulttuurin merkitys maailmalle: kulttuurin voiman hyödyntäminen

13) Kulttuuritilastot – selviytymiskyvyn parantaminen kulttuurialalla ja kulttuurin avulla

Eurostat perusti vuonna 2023 EU:n jäsenvaltioiden tilastolaitosten edustajista ja valikoituja keskeisiä organisaatioita edustavista tarkkailijajäsenistä koostuvan työryhmän päivittämään kulttuuritilastoja koskevan EU:n tilastokehyksen. Jäsenvaltiot hyväksyivät tarkistetun kehyksen keväällä 2026. Eurostat laati yhteisymmärryksessä jäsenvaltioiden kanssa kulttuuritilastoja koskevan päivitetyn oppaan, jossa tarkistettu kehys otettiin huomioon. Ensimmäiset tulokset kehyksen käyttöönoton jälkeen odotetaan saatavan vuonna 2026, mutta tämä riippuu tiedonkeruun ajoituksesta ja laajuudesta.

Uusi kulttuuritilastoja koskeva EU:n kehys yhdessä asiaankuuluvien virallisten luokitusten, kuten NACE Rev. 2.1 -toimialaluokituksen, tarkistamisen kanssa antaa Eurostatille mahdollisuuden jakaa tarkempia tietoja muun muassa kulttuurialan ja luovien alojen työllisyydestä, jotta alasta ja sen eri sektoreista saadaan selkeämpi kuva. Komissio kehittää kulttuurikompassissa hahmotellun aiemman työn pohjalta EU:n kulttuuritietokeskuksen⁵⁰, jonka avulla kerätään ja analysoidaan kulttuuritietoa, seurataan suuntauksia ja kootaan yhteen parhaita käytäntöjä.

Monet jäsenvaltiot ilmoittivat edistyneensä työsuunnitelman kattamalla kaudella kulttuuri-indikaattoreiden ja tietojärjestelmien kehittämisessä.

⁴⁹ [Study on the discoverability of diverse European cultural content in the digital environment – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

⁵⁰ Audiovisuaalialaa koskevaa tietoa jaetaan jatkossakin Euroopan audiovisuaalisen seurantakeskuksen ja Euroopan media-alan näkymiä koskevilla komission kertomuksilla.

14) Kulttuurin kokonaisvaltainen hallinta

Puheenjohtajavaltio Kypros järjesti vuoden 2026 alussa useita verkkotyöpajoja asiantuntijoiden kanssa osana ajatushautomoprosessia, jossa käytännöstä saadut tiedot, tutkimus ja päätöksenteko voidaan yhdistää jäsennellyllä mutta epävirallisella tavalla. Näissä työpajoissa alettiin tutkia, miten kulttuurin kokonaisvaltaisella hallinnalla voitaisiin vastata uuteen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen todellisuuteen, jota leimaavat digitalisaatio, geopoliittinen epävarmuus, ympäristösiirtymä ja demokraattista osallistumista koskevat kasvavat vaatimukset. Päätöskonferenssi, joka oli alun perin suunniteltu pidettävän maaliskuun 2026 alussa Nikosiassa, jouduttiin valitettavasti peruuttamaan lyhyellä varoitusajalla Iranin kriisin kärjistyttyä.

15) Ilmastotoimet kulttuurissa, mukaan lukien taide ja kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnön selviytymiskyvyn vahvistamista ilmastomuutoksen yhteydessä käsittelevän OMC-työryhmän aikaisempien jäsenten kanssa järjestettiin 17. syyskuuta 2024 epävirallinen kokous. Sen tavoitteena oli i) kartoittaa raportin suositusten perusteella kansallisella tasolla tapahtunutta poliittista kehitystä, ii) esitellä lisäesimerkkejä jäsenten parhaista käytännöistä, ja iii) keskustella lisätoimista, joilla tuetaan raportin levittämistä ja vahvistetaan sen vaikutusta.

EU:n tasolla yksi raportin konkreettinen tulos on kestävää kulttuuriperintöä edistävän eurooppalaisen kumppanuuden käynnistäminen (2026). Kumppanuus rahoitetaan Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta, ja se on yksi kulttuurikompassin 20 lippulaivatoimesta. EU osallistuu kansainvälisellä tasolla kulttuuriin perustuviin ilmastotoimiin tietämystä edistävänä kumppanina kulttuuriin perustuvien ilmastotoimien ryhmässä (Group of Friends of Culture-Based Climate Action). Se on ilmastomuutosta koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimukseen kuuluvien YK:n jäsenvaltioiden, hallitustenvälisten virastojen ja järjestöjen yhteenliittymä, joka pyrkii luomaan poliittista tahtoa kulttuurin merkittävän roolin tunnustamiseksi ilmastomuutoksen torjunnassa.

Luova Eurooppa -ohjelmasta on tuettu useiden välineiden laatimista. Tällaisia välineitä ovat muun muassa Luova Eurooppa -ohjelman viherryttämistä koskeva raportti⁵¹ ja siihen liittyvät suuntaviivat (kulttuurin toimintalinja) Luova Eurooppa -hankkeiden vihreiden näkökohtien laadun arvioinnista⁵².

Jäsenvaltioiden kyselyvastauksissa mainitaan erilaisia tätä aihetta koskevia parhaillaan toteutettavia toimia. Niitä ovat muun muassa i) kulttuuriperinnön sisällyttäminen ilmastostrategioihin, ii) kulttuuriperinnön ilmastohaavoittuvuuden arviointi, iii) kestävyyskriteerien sisällyttäminen julkisiin kulttuuriavustuksiin ja iv) kulttuurimuistomerkkien ilmastovahinkojen ehkäisemiseen myönnettävä rahoitus. Muita esimerkkejä rahoituksesta ovat i) uusi eurooppalainen Bauhaus -aloitteet, joilla yhdistetään kansalaisten osallistuminen kestäväan paikalliseen kehitykseen, ii) kulttuuriperinnön sisällyttäminen ilmastokestävyysstrategioihin, iii) museoille tarkoitettu hiilidioksidilaskuri sekä iv) osallistuminen ilmastomuutosta ja kulttuuria koskevaan kansainväliseen koulutukseen, työpajoihin ja konferensseihin.

16) Laadukas elinympäristö kaikille

Arkkitehtuuripoliitiikan eurooppalaiset johtajat (EDAP) kokoontuivat kullakin neuvoston puheenjohtajakaudella investoimista kaikille laadukkaaseen arkkitehtuuriin ja elinympäristöön käsitelleen OMC-ryhmän suositusten (2021)⁵³ mukaisesti ja neuvoston kulttuurista, korkeatasoisesta arkkitehtuurista ja rakennetusta ympäristöstä uusi eurooppalainen Bauhaus -aloitteen keskeisinä osina antamien päätelmien (2021)⁵⁴ mukaisesti. Heidän keskusteluissaan keskityttiin aloitteisiin, joilla pyritään luomaan laadukas elinympäristö kaikille (myös maaseutualueiden ja syrjäisten alueiden, esimerkiksi syrjäisimpien alueiden, asukkaille), ja tutkittiin synergioita uusi eurooppalainen Bauhaus -verkoston kanssa.

EDAP:n kokouksissa ja niihin liittyvissä arkkitehtuuripoliittisia toimia käsittelevissä eurooppalaisissa konferensseissa käsiteltiin muun muassa i) politiikan täytäntöönpanoa (politiikasta käytäntöön), ii)

⁵¹ [Greening the Creative Europe Programme – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

⁵² [Quality assessment of green aspects in Creative Europe projects \(Culture strand\) – Kulttuuri ja luovuus.](#)

⁵³ [Towards a shared culture of architecture – Raportti.](#)

⁵⁴ [Uusi eurooppalainen Bauhaus: Kaunista, kestävä, yhdessä.](#)

asuntojen laatua tulevaisuudessa (laadukas asuminen arkkitehtuurin jatkumossa), iii) kulttuuriperinnön restaurointia, kunnostamista ja mukautettua uudelleenkäyttöä ja iv) arkkitehtuurikilpailujen ja julkisten hankintojen parantamista (laadukas tilankäyttö julkisten hankintojen avulla). EDAP:n 6. toukokuuta 2026 pidetyssä kokouksessa kannatettiin laajasti jäsenvaltioiden, EU:n toimielinten ja asiaankuuluvien sidosryhmien välisen näkemystenvaihdon, vertaisoppimisen ja poliittisen vuoropuhelun jatkamista seuraavassa työsuunnitelmassa.

Luova Eurooppa -ohjelmasta rahoitetulla vertaisoppimisaloitteella tuettiin heinäkuun 2023 ja marraskuun 2024 välisenä aikana paikallis- ja alueviranomaisia laadukkaan arkkitehtuuripolitiikan ja laadukkaiden arkkitehtuurihankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Sillä helpotettiin vertaisvaihtoa EU:n kuntien, alueiden, EU-maiden ja keskeisten sidosryhmien välillä keskittyen tehokkaisiin prosesseihin ja hyviin käytäntöihin. Tätä hahmoteltiin komission uuden eurooppalaisen Bauhausin tiedonannossa, ja se oli jatkotoimi neuvoston kehoitukselle tarjota tutkimukselle, valmiuksien kehittämiselle ja vertaisoppimiselle mahdollisuuksia⁵⁵. Yhtenä kulttuurikompassissa ilmoitetuista lippulaivatoimista komissio hyväksyi joulukuussa 2025 uuden tiedonannon uusi eurooppalainen Bauhaus -aloitteen tulevaisuudesta⁵⁶ ja siihen liittyvän ehdotuksen neuvoston suositukseksi⁵⁷. Neuvosto hyväksyi suosituksen 11. toukokuuta 2026.⁵⁸

Työsuunnitelmaa koskevan kyselyn mukaan jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamat toimet ovat muun muassa oikeudellisia toimenpiteitä (kuten säännöksiä, joilla vahvistetaan arkkitehtuurin laatuksiteerit), rahoitustoimia (kuten kaupunkiperinnön elvyttämistä koskevia aloitteita sekä arkkitehtuurin ja muotoilun kehittämishankkeiden tukemista) sekä koulutus- ja asiantuntijatoimintaa.

17) Kulttuuriperinnön suojeleminen luonnononnettomuuksilta ja ihmisen aiheuttamilta katastrofeilta

Toistuvat kriisit, kuten aseelliset konfliktit ja luonnonkatastrofit, ovat korostaneet tarvetta tehostaa kansainvälisiä toimia maiden kulttuuriperinnön suojelemiseksi, restauroimiseksi ja säilyttämiseksi.

Komissio on rahoittanut vuodesta 2019 lähtien PROCULTHER-hankkeita (Protecting Cultural Heritage from the Consequences of Disasters) tukeakseen yleiseurooppalaisten doktriinien kehittämistä erityisesti unionin pelastuspalvelumekanismiin puitteissa.⁵⁹ Aloitteella edistettiin kulttuuriperinnön suojelua koskevan yksikön perustamista Euroopan pelastuspalvelureserviin⁶⁰, sisällytettiin kulttuuriperinnön suojelu EU:n harjoituksiin ja kehitettiin menetelmä katastrofiriskien hallinnan yhdistämiseksi kulttuuriperinnön suojeluun muun muassa koko yhteiskunnan kattavalla lähestymistavalla.⁶¹

Lisäksi Ukrainan ensimmäisen kulttuurialan ensiapuryhmän perustamiseksi koulutettiin 23 kulttuuriperinnön ammattilaista Ukrainan 11 alueelta (mukaan lukien viisi etulinjan aluetta) EU:n rahoittamassa Ukrainan kulttuuriperinnön ensiavun ja elvyttämisen suunnittelun valmiuksia parantavassa hankkeessa (saatiin päätökseen syyskuussa 2024 ICCROM:n toteuttamana)⁶². Ryhmällä on nyt valmiudet arvioida, lieventää ja vähentää kaikenlaiseen kulttuuriperintöön kohdistuvia katastrofi- ja konfliktiriskejä sekä elvyttää ja suojella kansakunnan korvaamatonta kulttuuriperintöä Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan keskellä.

⁵⁵ [Neuvoston päätelmät kulttuurista, korkeatasoisesta arkkitehtuurista ja rakennetusta ympäristöstä uusi eurooppalainen Bauhaus -aloitteen keskeisinä osina.](#)

⁵⁶ [Tiedonanto uudesta eurooppalaisesta Bauhausista – Uusi eurooppalainen Bauhaus.](#)

⁵⁷ [Ehdotus neuvoston suositukseksi uudesta eurooppalaisesta Bauhausista.](#)

⁵⁸ [Neuvoston suositus uudesta eurooppalaisesta Bauhausista.](#)

⁵⁹ Unionin pelastuspalvelumekanismiin kautta komissio voi toteuttaa neuvontaoperaatioita, joissa annetaan suosituksia kulttuuriperinnön suojelemiseksi kriisin aikana. Unionin pelastuspalvelumekanismi voi myös pyydettyä tukea vaarassa olevan irtaimen kulttuuriperinnön evakuoitua. Lisäksi unionin pelastuspalvelumekanismi perustaa asiantuntijaryhmän, jolla on kulttuuriperinnön suojeluun liittyvää erityisasiantuntemusta.

⁶⁰ European Civil Protection Pool – European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations.

⁶¹ PROCULTHER-4ALL | Unionin pelastuspalvelun osaamisverkosto

⁶² [Enhancing capacities in Ukraine for cultural heritage first aid and recovery planning – ICCROM.](#)

Toinen hanke, joka koskee kulttuuriperinnön turvaamista katastrofeilta, sään ääri-ilmiöiltä ja monitahoisilta hätätilanteilta (2024–2027)⁶³, on porrastettu valmiuksien kehittämisaloite, jonka tavoitteena on tehostaa katastrofiriskien vähentämistä ja hätätilanteisiin varautumista kulttuuriperintökohteissa ja -laitoksissa. Ensimmäinen koulutuskierros saatiin onnistuneesti päätökseen vuonna 2025, ja siinä yhdistettiin verkossa ja paikan päällä järjestettyjä koulutustilaisuuksia. Tämän jälkeen toteutettiin kenttähankkeita osallistujien kotimaissa vuoden 2026 alussa.

Myös Puolan puheenjohtajakaudella Krakovassa 3.–4. huhtikuuta 2025 järjestetyssä kulttuuriperinnön turvaamista sodan ja kriisin aikana käsitelleessä konferenssissa ”Safe cultural heritage – European challenges in times of war and crisis” korostettiin, että kasvavien riskien vuoksi kulttuuriperintö on tärkeää turvata sekä fyysisesti että digitaalisesti.

Jäsenvaltiot ovat kehittäneet kansallisia katastrofiriskien ehkäisystrategioita ja -suunnitelmia, menetelmiä vahinkojen arvioimiseksi sekä sovelluksia, joilla kirjataan ja arvioidaan kulttuuriperinnölle aiheutuneita vahinkoja. Rahoitusta on suunnattu kulttuuriperintöön vaikuttavia ilmastohaavoittuvuuksia koskeviin toimiin, ohjeistukseen ja seurantaan. Yksi ehdotuksista koskee yleiseurooppalaista ratkaisua digitaalisen kulttuuriperinnön pitkäaikaiseksi säilyttämiseksi, ja siihen sisältyy kulttuuriperintöä koskevia tietoaaineistoja ja rajatylittäviä vaatimuksia kartoittava työryhmä.

18) Kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjuntaa koskeva tiedonvaihto kulttuuriperintöalan ammattilaisten ja kulttuuriesineistä vastaavien toimivaltaisten viranomaisten välillä

Joulukuussa 2022 julkaistun kulttuuriesineiden kaupan vastaisen EU:n toimintasuunnitelman⁶⁴ jatkona komissio perusti joulukuussa 2023 taidemarkkinoita käsittelevän asiantuntijoiden alaryhmän⁶⁵ helpottamaan tiedonvaihtoa ja keskusteluja kulttuuriesineiden suojeluun ja kauppaan sisämarkkinoilla liittyvistä lainsäädännöstä, ohjelmista ja toimintapolitiikoista sekä edistämään hyvien käytäntöjen vaihtoa. Alaryhmä piti neljännen kokouksensa Brysselissä 29. tammikuuta 2026.

Lisäksi komissio rahoitti Horisontti Eurooppa -ohjelmasta monia erilaisia kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjumiseen tähtääviä hankkeita, muun muassa RITHMS-hanketta⁶⁶. Se on tutkimus- ja innovointihanke, jolla pyritään parantamaan poliisi-, tulli- ja rajaviranomaisten toimintavalmiuksia, jotta ne voivat torjua luonteeltaan järjestäytynyttä ja monenlaista rikollisuutta sisältävää kulttuuriesineiden laittonta kauppaa. Hanke esiteltiin Brysselissä 4. joulukuuta 2024 järjestetyssä tilaisuudessa ”Beyond restoration – the role of restorers and conservators in supporting law enforcement in combating the illicit trafficking of cultural goods”⁶⁷, jossa käsiteltiin kulttuuriesineiden laittoman kaupan torjuntaa koskevia tulevia toimintapolitiikkoja ja parhaita käytäntöjä. Tapahtumassa selvitettiin, miten restauroijat voivat aktiivisesti osallistua tällaisten rikosten torjuntaan. Tapahtumassa järjestettiin asiantuntijoiden paneelikeskusteluja, käytännön työpaja sekä keskusteluja, joissa käsiteltiin restauroijien ja konservaattorien työssään kohtaamia monitahoisia haasteita.

Nikosiassa Kyproksessa 1.–2. kesäkuuta 2026 pidetyssä epävirallisessa kokouksessaan EU:n kulttuuriministerit nostivat esille uuden teknologian, erityisesti tekoälyn, tarjoamat mahdollisuudet kulttuuriesineiden laittoman kaupan vastaisia toimien tehostamisessa erityisesti jäljitettävyyden ja asianmukaisen huolellisuuden osalta ja tähdensivät jäsenvaltioiden välisen jatkuvan yhteydenpidon ja yhteistyön merkitystä, myös EU:n ja kansainvälisten standardien ja sääntelykehysten puitteissa.

Tätä kertomusta varten toteutetun kyselyn vastauksissa jäsenvaltiot korostivat verkostoitumista, tiedon levittämistä ja yhteistyötä poliisin, tullin ja ministeriöiden välillä. Jäsenvaltiot vahvistivat, että kulttuuriesineiden tullialueelle siirtämisestä ja tuonnista annetut EU:n asetukset (asetus (EU) 2019/880 ja komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2021/1079) on pantu kaikilta osin täytäntöön. Ne mainitsivat myös konkreettisia tapauksia, joissa varastetut tavarat on saatu takaisin laitosten välisen

⁶³ [READY track 1: Safeguarding Heritage Collections, Living Traditions and Practices in the face of Disasters, Extreme Weather Events and Complex Emergencies – ICCROM.](#)

⁶⁴ [COM\(2022\) 800 final.](#)

⁶⁵ [Taidemarkkinoiden alaryhmä – Komission asiantuntijaryhmien ja muiden vastaavanlaisten elinten rekisteri.](#)

⁶⁶ [RITHMS-hanke.](#)

⁶⁷ [Beyond Restoration: RITHMS policies and best practices.](#)

yhteistyön avulla. Jotkin jäsenvaltiot ilmoittivat allekirjoittaneensa kahdenvälisiä sopimuksia tietojenvaihdosta, poliisiyksiköiden yhteisestä koulutuksesta ja digitaalisten välineiden käytöstä jäljitettävyyden ja EU:n sisäisten ilmoitusten parantamiseksi. Tällä ajanjaksolla toteutettuja koulutustoimia olivat muun muassa Etyjin kulttuuriperintörikostyöryhmän järjestämä koulutus, poliisi- ja tulliviranomaisille suunnatut kansalliset työpajat sekä Unescon Varsoassa ja Chişinăussa järjestämä valmiuksia kehittävä työpaja, jossa keskityttiin Ukrainan kulttuuriomaisuuden laittoman kaupan torjuntaan.

4.4. Prioriteetti d – Kulttuuri ja luovat kumppanuudet: EU:n ulkosuhteiden kulttuuriulottuvuuden vahvistaminen

19) Kansainvälisiä kulttuurisuhteita käsittelevän EU:n strategisen lähestymistavan ja kehityksen hallinta

Kulttuurin ja kansainvälisten kulttuurisuhteiden rooli Euroopan maailmanlaajuisista vaikutusvaltaa edistävänä strategisena voimavarana on vahvistunut. Komissio ja jäsenvaltiot ovat toteuttaneet useita tätä koskevia toimia osana työsuunnitelmaa. Kulttuuriministeriöiden ja ulkosuhteista vastaavien ministeriöiden asiantuntijat ovat tehneet tiivistä yhteistyötä avoimen koordinoitimenetelmän puitteissa. Työ aloitettiin toukokuussa 2023, ja siihen osallistui noin 33 asiantuntijaa 23:sta EU:n jäsenvaltiosta sekä sisäisiä ja ulkoisia vierailevia puhujia. OMC-työryhmä kokoontui yhdeksän kertaa, ja Slovenia ja Luxemburg toimivat sen puheenjohtajina. Se laati kattavan raportin, joka sisälsi suosituksia EU:n kansainvälisten kulttuurisuhteiden hallinnoinnin parantamiseksi.

Raportissa esitetään yleiskatsaus EU:n kansainvälisten kulttuurisuhteiden nykytilanteesta, käsitellään keskeisiä keskusteluja ja kannanottoja sekä annetaan 65 suositusta. Useissa suosituksista keskitytään kansainvälisiä kulttuurisuhteita käsittelevän korkeiden virkamiesten kokouksen vahvistamiseen. Se on ainoa EU:n tason foorumi, jossa kulttuuriministeriöiden virkamiehet ja ulkosuhteista vastaavat korkean tason virkamiehet voivat kokoontua. Suosituksilla pyritään erityisesti parantamaan korkeiden virkamiesten kokouksen jatkuvuutta ja yhdenmukaisuutta laajempien strategisten painopisteiden kanssa. Näiden suositusten odotetaan luovan pohjaa kulttuurikompassissa vuoden 2027 neljännelle vuosineljännekselle suunnitellulle kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskevan strategian tarkistukselle. Tämän lisäksi niissä annetaan käytännön ohjeita EU:n kulttuuridiplomatian vahvistamiseksi ja sen kansainvälisen vaikutuksen vahvistamiseksi erityisesti nykyisessä epävakaaassa, nopeasti muuttuvassa ja jännitteisessä geopolitiisessa ympäristössä.

20) Kulttuuriperinnön säilyttäminen ja paikallisten kulttuuri- ja luovien alojen voimaannuttaminen Ukrainassa

Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan vuoksi komissio perusti kulttuuriperinnön suojelua Ukrainassa käsittelevän asiantuntijoiden alaryhmän. Alaryhmä raportoi kulttuuriperintöä käsittelevälle asiantuntijaryhmälle (joka perustettiin vuonna 2019 kulttuuriperinnön eurooppalaisen teemavuoden 2018 jälkeen), ja se koostui 26 kansainvälisestä asiantuntijasta, joista kuusi oli Ukrainasta. Alaryhmä kokoontui viisi kertaa kesäkuun 2023 ja joulukuun 2024 välisenä aikana. Marraskuussa 2024 englanniksi ja ukrainaksi julkaistuissa suosituksissa⁶⁸ käsitellään neljää painopistealuetta: i) kulttuuriperinnön tunnustaminen, ii) riskinhallinta, iii) dokumentointi, seuranta ja tiedonkeruu ja iv) kulttuuriperinnön elvyttäminen. Ukrainan korkean tason viranomaisten osallistuminen – neljanteen ja viidenteen kokoukseen osallistui apulaisministeritason edustajia – varmisti Ukrainan sitoutumisen.

Vuonna 2022 toteutetun kulttuurialan toimijoiden ja niiden tarpeiden kartoituksen pohjalta kulttuurisuhteiden foorumi järjesti vuonna 2024 (komission pyynnöstä) Venäjän Ukrainaan tekemän täysimittaisen hyökkäyksen ja Ukrainan viralliseksi ehdokasmaaksi nimeämisen jälkeen toimia. Komissio käynnisti tammikuussa 2024 EU:n kulttuurialan työsuunnitelman mukaisen erityisen hanketoimen, jolla arvioidaan Ukrainan kulttuuri- ja luovien alojen tilannetta ja jonka keskiössä ovat erityisesti yhdentymisen EU:hun ja sen mahdollinen rooli Ukrainan elpymisessä Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan aikana.

⁶⁸ [Recommendations from the European Commission-led expert group on the safeguarding of cultural heritage in Ukraine – Euroopan unionin julkaisutoimisto.](#)

Luova Eurooppa -ohjelmasta on sodan alusta lähtien myönnetty Ukrainalle merkittävää tukea. Kulttuuri-alaohjelman puitteissa käynnistettiin kaksi erityistä ehdotuspyyntöä, jotka olivat arvoltaan 5 miljoonaa euroa (2022) ja 7 miljoonaa euroa (2025). Niiden tarkoituksena oli auttaa Ukrainan kulttuuri- ja luovien alojen järjestöjä, ammattilaisia ja taiteilijoita selviytymään Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamista tämänhetkisistä ja tulevista haasteista sekä tukea kulttuuriperinnön säilyttämistä ja taiteen esittämistä sekä Ukrainassa että sen ulkopuolella yhteistyössä muiden Luova Eurooppa -ohjelmamaiden organisaatioiden kanssa. Näiden ehdotuspyyntöjen lisäksi ukrainalaiset järjestöt ovat saaneet 7,64 miljoonaa euroa vuodesta 2022 lähtien muiden Luova Eurooppa -ohjelman toimien, kuten eurooppalaisten yhteistyöhankkeiden ja eurooppalaisen kirjallisuuden leviämistä edistävän järjestelmän, kautta. Lisäksi Culture Moves Europe -toimesta (2022–2025) on myönnetty yli 700 000 euroa liikkuvuuteen tarkoitettuja apurahoja yli 360 ukrainalaiselle taiteilijalle ja kulttuurialan ammattilaiselle.

Kaikki jäsenvaltiot ovat toteuttaneet erilaisia tukialoitteita Ukrainan kulttuuriperinnön säilyttämiseksi pääasiassa tarjoamalla rahoitusta, mutta myös tekemällä teknistä yhteistyötä. Näiden toimien pohjalta komissio esitteli heinäkuussa 2025 järjestetyssä Ukrainan elpymistä käsitelleessä konferenssissa Ukrainan kulttuuriperintöä koskevan Team Europe -lähestymistavan. Team Europe -lähestymistapa muodostuu nyt 24 jäsenvaltion⁶⁹ ja komission toteuttamista 76 toimesta sekä jäsenvaltioiden Ukrainan kulttuuriperintörahasitolle antamista sitoumuksista. Tämän prosessin laati Aliph-säätiö Ukrainan pyynnöstä vuonna 2025. Prosessi sai komissiolta teknistä tukea muun muassa toukokuussa 2025 julkaistun kulttuuriperintörahasitoja koskevan julkaisun ”Case Studies on Cultural Heritage Funds in Europe”⁷⁰ muodossa.

21) Kulttuurin ja kulttuurialan ammattilaisten rooli demokratian ja ihmisoikeuksien edistämisessä ja puolustamisessa epävakaisissa olosuhteissa

Ulkoasiainneuvosto hyväksyi 8. huhtikuuta 2019 neuvoston päätelmät EU:n strategisesta lähestymistavasta kansainvälisiin kulttuurisuhteisiin ja toimintakehyksestä⁷¹. Päätelmissä todetaan, että tarvitaan kulttuuria koskeva monialainen lähestymistapa ja että samalla on pyrittävä lisäämään EU:n ulkopoliittikan tehokkuutta ja vaikutuksia sisällyttämällä kansainväliset kulttuurisuhteet osaksi sen ulkopoliittikan välineitä. Päätelmissä peräänkuulutetaan parempaa politiikan koordinoitua komission pääosastojen, jäsenvaltioiden ja kulttuurijärjestöjen välillä, myös EU:n edustustojen, EU:n jäsenvaltioiden ja komission laatiessa yhdessä paikallisia strategioita. Kulttuuriyhteistyöllä on edelleen edistetty yhteisiä arvoja ja Euroopan ainutlaatuisia kulttuurista monimuotoisuutta, joka toimii EU:n maailmanlaajuisen vaikutuksen kulmakivenä oikeudenmukaisten, tasavertaisten ja pitkäaikaisten kumppanuuksien muodossa.

Kulttuurisuhteiden foorumi järjesti Brysselissä kesäkuussa 2024 Euroopan ulkosuhdehallinnon pyynnöstä ”Unity in Cultural Diversity” -työpajan, jossa käsiteltiin taiteellista vapautta, ihmisoikeuksia ja kansainvälisten kulttuurisuhteiden asemaa Euroopassa ja sen ulkopuolella. Viisitoista EU:n toimielimiä edustanutta puhujaa sekä jäsenvaltioiden ja kansalaisyhteiskunnan edustajat keskustelivat taiteellisen vapauden tukemisen merkityksestä toimintamahdollisuuksien kaventuessa, keinoista hyödyntää kulttuurista monimuotoisuutta vuoropuhelun ja selviytymiskyvyn edistämiseksi, poliittisen dynamiikan vaikutuksesta kansainvälisiin kulttuurisuhteisiin sekä epävakaisista olosuhteista ja hankkeiden täytäntöönpanosta.

Puheenjohtajavaltio Slovenian 12.–15. syyskuuta 2021 järjestämässä ”Future Unlocked!” -tapahtumassa keskusteltiin kulttuurialasta ja luovista aloista muutoksen edistäjinä. Tämän ulkoasiainministeriön järjestämän tapahtuman yhteydessä järjestettiin myös korkean tason konferenssi kulttuurista ulkosuhteissa, Creative Forum -tapahtuma Ljubljanassa, Euroopan luovien alojen huippukokous ja kansainvälisiä kulttuurisuhteita käsittelevä johtavien virkamiesten kokous. Maantieteellisesti tapahtuma kattoi myös Länsi-Balkanin, eteläisen Välimeren alueen ja Afrikan.

⁶⁹ AT, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI, SK ja SE.

⁷⁰ Euroopan komissio: Koulutuksen, nuorisoasioiden, urheilun ja kulttuurin pääosasto ja eurooppalainen kulttuurialan asiantuntijaverkosto, *Case studies on cultural heritage funds in Europe*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2025, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/1231060>.

⁷¹ [Neuvoston päätelmät EU:n strategisesta lähestymistavasta kansainvälisiin kulttuurisuhteisiin ja toimintakehyksestä.](#)

Jäsenvaltiot ovat käsitelleet tätä asiaa pääasiassa rahoittamalla aloitteita. Ne ovat muun muassa rahoittaneet kulttuurialan kansalaisjärjestöjen hankkeita, joissa on mukana Venäjältä ja Valko-Venäjältä paenneita taiteilijoita, ukrainalaisille taiteilijoille myönnettyjä apurahoja sekä kulttuurineuvostojen taiteellista vapautta, kulttuurialan yrittäjyyttä ja sosiaalista osallisuutta epävakaisissa olosuhteissa edistäviä ohjelmia.

5. TULEVAISUUDENNÄKYMÄT: SEURAAVA KULTTUURIALAN TYÖSUUNNITELMA

Nopeasti muuttuvassa (geo)poliittisessa ja globaalissa toimintaympäristössä kulttuurista on kehittynyt strateginen voima, joka edistää yhteisiin arvoihin, taiteelliseen vapauteen ja perusoikeuksiin perustuen demokratiaa, selviytymiskykyä ja kilpailukykyä Euroopassa. Kulttuuri- ja luovilla aloilla on kuitenkin kiireellisesti ratkaistavia haasteita, kuten tekoäly ja digitaalinen murros sekä taloudellinen epävakaus ja sosiaalinen dynamiikka. Euroopan on annettava näille aloille mahdollisuus sopeutua, innovoida ja menestyä ja varmistettava tällä tavoin, että ne ovat valmiita tulevaisuuteen.

Tämä visio sisältyy **vuoden 2025 kulttuurikompassiin**, jolla komissio laati kunnianhimoisen EU:n strategisen kehyksen päätöksentekoa varten. Kulttuurikompassissa esitetään keskeiset toimintalinjat kulttuuri- ja luovien alojen tukemiseksi ja vahvistamiseksi sekä kulttuurin valtavirtaistamiseksi kaikissa toimintapolitiikoissa. Konkreettisten lippulaivatoimien – joista monet ovat jo käynnissä – tuella kulttuurikompassi muodostaa perustan pitkän aikavälin poliittisille tavoitteille.

Tämän pohjalta ja kulttuurialan työsuunnitelmien saavutusten pohjalta **vuonna 2026 annettu yhteinen julistus Eurooppa kulttuurin puolesta ja kulttuuri Euroopan puolesta**⁷² on poliittinen kolmikantasopimus Euroopan parlamentin, EU:n neuvoston ja komission välillä. Siinä vahvistetaan EU:n tason kulttuuriyhteistyön painopistealoja koskevat yhteiset sitoumukset ja ohjaavat periaatteet kunnioittaen samalla kaikilta osin jäsenvaltioiden toimivaltaa. Kaikkien kolmen toimielimen hyväksymä julistus vahvistaa kulttuurikompassilla asetettua strategista suuntaa ja tarjoaa yhteisen viitekehyksen tulevaisuutta varten.

Seuraava, **vuoden 2026 jälkeistä aikaa koskeva monivuotinen EU:n kulttuurialan työsuunnitelma** tarjoaa nyt merkittävän mahdollisuuden muuntaa tämä yhteinen visio ja poliittinen yhteisymmärrys kohdennetuiksi, vaikuttaviksi ja ajallisesti rajatuiksi toimiksi. Mukauttamalla työsuunnitelma tiiviisti kulttuurikompassin ja yhteisen julistuksen tarjoamaan uuteen strategiseen perustaan sillä voidaan lisätä edelleen politiikan johdonmukaisuutta ja edistää täydentävyyttä nykyisten tai suunniteltujen aloitteiden kanssa. Keskittymällä **kiireellisimpiin teemoihin ja konkreettisiin toteutettavissa oleviin toimiin** työsuunnitelmalla voidaan edistää tehokasta jäsenvaltioiden välistä kulttuuriyhteistyötä EU:n tasolla.

Kyselyn tulokset tukevat tätä näkemystä. Useat jäsenvaltiot korostivat, että tarvitaan johdonmukainen, täydentävä ja tehokkaasti jäsennelty työsuunnitelma, joka perustuu aiempiin saavutuksiin. Sen vuoksi komissio suosittelee, että seuraavalla kaudella sovelletaan **kohdennetumpaa ja enemmän toimintaan suuntautuvaa lähestymistapaa**, jotta vältetään teemojen liiallinen määrä ja estetään liian raskas asialista sekä varmistetaan, että jäsenvaltiot ja komissio voivat panna työsuunnitelman täytäntöön. Toimintatavat olisi suunniteltava huolellisesti käsiteltävän aiheen ja tavoitteen mukaan, ja hallinnollinen rasitus olisi pidettävä mahdollisimman pienenä. Jäsenvaltiot ilmaisivat samankaltaisia huolia ja korostivat keskittämisen ja tehokkuuden tarvetta.

Teemat, joita jäsenvaltiot pitävät tärkeimpinä tulevan työsuunnitelman kannalta, ovat pitkälti kulttuurikompassin ja yhteisen julistuksen painopisteiden mukaisia. Vastauksissa korostettiin myös, että jäsenvaltiot kannattavat jatkuvuutta, mutta painopistettä olisi mukautettava vastaamaan nykyisiä haasteita. Seuraavan työsuunnitelman keskeiset prioriteetit, jotka myös kulttuuriministerit esittivät 12. toukokuuta 2026 pidetyssä koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja urheiluneuvoston kokouksessa käydyssä poliittisessa keskustelussa, voidaan tiivistää seuraavasti:

- **Tekoäly ja kulttuuri- ja luovat alat** on tärkeä teema, kun otetaan huomioon tekoälyn rooli

⁷² Allekirjoitettu 18 päivänä kesäkuuta 2026, EUVL C/2026/3440, 25.6. 2026, [EUR-Lex - C_202603440 - FI - EUR-Lex](#).

Euroopan kilpailukyvyyn parantamisessa, tarve tasapainottaa teknologian käyttöönotto kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden säilyttämisen ja luovan työn tekijöiden oikeuksien kanssa sekä tekoälyn eettiset, oikeudelliset ja avoimuuteen liittyvät vaikutukset kulttuurin kannalta. Tämän vuoksi komissio valmistelee erityistä tekoälystrategiaa, joka on tarkoitettu hyväksyä vuonna 2027. Seuraava työsuunnitelma tarjoaa mahdollisuuden sisällyttää siihen täydentäviä toimia, joilla helpotetaan tietojenvaihtoa kansallisista aloitteista, sekä jäsenvaltioihin kohdennettuja toimia, jotka toteutetaan monipuolisen eurooppalaisen kulttuurisisällön löydettävyyttä digitaalisessa ympäristössä koskevassa tutkimuksessa annettujen suositusten jatkotoimina.

- **Kriisivalmius, turvallisuus ja selviytymiskyky kulttuurialalla ja kulttuurin avulla,** mukaan lukien rauhanrakentaminen sekä kulttuuriperinnön suojelu ja turvaaminen, on entistä tärkeämpää. Asian kiireellisyyteen vaikuttavat geopoliittinen epävakaus ja uudet konfliktit, ilmastonmuutos ja sään ääri-ilmiöt. EU:n varautumisunionistrategiassa⁷³ kulttuuriperintö määritellään yhdeksi yhteiskunnan 19 keskeisestä elintärkeästä tehtävästä. Tämän mukaisessa poliittisessa työssä on vahvistettu, että paikallisen, alueellisen ja EU:n tason tilapäisiä koordinoitumekanismeja on tarpeen vahvistaa kansalaisyhteiskunnan laajan valistuksen ja tietoisuuden lisäämisen ohella. Näiden tavoitteiden edistämiseksi komissio katsoo, että seuraavalla työsuunnitelmalla voidaan tuottaa merkittävää lisäarvoa, jos siihen sisällytetään kulttuuriperintöön kohdistuviin riskeihin varautumista koskeva painopiste ja sillä täydennetään jäsenvaltioiden toimia lisäämällä koordinoitua ja asiantuntemuksen jakamista muun muassa konflikti- ja kriisitilanteista erityisesti Ukrainassa saatuja kokemuksia hyödyntäen. Kulttuuri on edelleen olennainen tekijä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja selviytymiskyvyn edistämässä ja erityisesti maailmanlaajuisiin haasteisiin vastaamisessa. Digitaalisilla keinoilla, kuten digitaalisella säilyttämisellä ja 3D-digitoinnilla, voi olla tärkeä rooli, ja sukupolvien välinen vuorovaikutus voi auttaa turvaamaan aineetonta perintöä ja perinteisiä käsityötaitoja.
- **Kulttuurin ja kulttuuriperinnön saatavuus** on edelleen ratkaisevan tärkeää erityisesti alueilla, joilla niiden saatavuus on heikkoa, sekä vammaisten henkilöiden sekä heikommassa asemassa olevien tai syrjäytyneiden yhteisöjen kannalta. Tähän prioriteettiin sisältyy kulttuuriosallistumisen vahvistaminen ja kulttuuri-infrastruktuurin, kuten kirjastojen, museoiden ja kulttuurikeskusten, hyödyntäminen kansalaisia lähellä olevina osallistumisen tiloina sekä paikallisen ja alueellisen kehityksen moottoreina. Kulttuurin saatavuuden hyvin dokumentoitu merkitys demokraattiselle osallistumiselle sekä yksilöiden ja yhteiskuntien hyvinvoinnille takaa sen, että aihe pysyy vahvasti esillä. Tähän liittyen komissio tekee vuoteen 2028 mennessä ehdotuksen EU:n suuntaviivoiksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kulttuurin avulla. Tämä prosessi edellyttää jäsenvaltioiden vahvaa osallistumista ja yhteistyötä. Seuraavalla työsuunnitelmalla tätä asiaa voitaisiin edistää merkittävästi. Lisäksi kulttuurin ja kulttuuriperinnön saatavuuden parantamiseksi nuorten kannalta voitaisiin jakaa parhaita käytäntöjä jäsenvaltioiden välillä ja vastata haasteisiin, jotka liittyvät kansallisella, alueellisella, paikallisella tai rajatylittävällä tasolla käyttöön otettuihin kulttuuripassijärjestelmiin.
- **Strategiset investoinnit kulttuuriin ja innovatiiviset rahoitusvälineet** ovat olennaisen tärkeitä kulttuuri- ja luovien alojen resurssipohjan laajentamiseksi ja kulttuurin potentiaalin hyödyntämiseksi vastattaessa nykyisiin ja tuleviin haasteisiin. Sekarahoituksen, julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksien, hyväntekeväisyyden ja verokannustimien kaltaisia välineitä voitaisiin tutkia ja kehittää edelleen. Seuraavan työsuunnitelman mukainen tuleva EU:n tason yhteistyö voisi olla keskeisessä asemassa annettaessa ohjausta sekä vaihdettaessa tietoja ja hyviä käytäntöjä, erityisesti kun otetaan huomioon erilaiset kansalliset rahoitusmallit ja kokemukset. Tällainen vaihto voisi kattaa myös elpymis- ja palautumistukivälineen ja koheesipolitiikan tuen (mukaan lukien Euroopan aluekehitysrahasto) käytöstä kulttuurialan osalta saadut kokemukset erityisesti ehdotettuihin kansallisiin ja alueellisiin kumppanuussuunnitelmiin mahdollisesti sisältyvien tulevien kulttuuri-investointien tukemiseksi.

⁷³ [JOIN\(2025\) 130 final](#).

- **Taiteellisen vapauden turvaaminen** on noussut yhä näkyvämmiin esiin EU:n tasolla käytävissä keskustelussa, jossa ollaan yhä yksimielisempiä taiteellisen vapauden kriittisen tärkeästä roolista demokraattisissa ja avoimissa yhteiskunnissa. Tämä näkyy nykyisen työsuunnitelman mukaisessa neuvoston työssä, joka koskee kulttuurin roolia demokratioiden selviytymiskyvyssä. Koko EU on yhdessä vastuussa siitä, että taiteilijoilla ja kulttuurialan työntekijöillä on vapaus tehdä luovaa työtä kohtaamatta sensuuria tai pelottelua ja esittää näkemyksiään julkisista asioista. Seuraava työsuunnitelma tarjoaa mahdollisuuden jatkaa tätä edistymistä ja edistää taiteellista vapautta sekä demokratioidemme kulmakivenä että perustavanlaatuisena työskentelyn edellytyksenä, joka mahdollistaa kukoistavan ja monimuotoisen kulttuuriympäristön.
- Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten **työolojen parantaminen** on taiteellisen ilmaisun vapauden ohella edelleen keskeinen prioriteetti, joka olisi säilytettävä seuraavassa työsuunnitelmassa ja jota olisi kehitettävä edelleen. Tämä mahdollistaisi jo saavutettujen tulosten hyödyntämisen ja käynnissä olevasta kulttuurikompassin mukaisesta työstä, erityisesti tulevasta kulttuurin tilaa koskevasta kertomuksesta ja EU:n taiteilijoiden peruskirjasta, saatujen tietojen sisällyttämisen työsuunnitelmaan.
- **EU:n kansainväliset kulttuurisuhteet** ovat edelleen keskeinen osa-alue EU:n tasolla tehtävässä työssä, ja niillä voidaan edistää kumppanimaiden kanssa tehtävän kulttuuriyhteistyön johdonmukaisuutta, strategista yhdenmukaistamista ja tehokasta täytäntöönpanoa. Kuten korostui hiljattain tätä teemaa käsitelleessä OMC-työryhmässä, tarvitaan selkeämpiä maantieteellisiä ja temaattisia painopisteitä, jotta vältetään eri välineissä ja hankkeissa sovellettavat hajanaiset toimintatavat. Yksi ensimmäisistä seuraavaa työsuunnitelmaa varten toteutettavista toiminnoista voisi olla nykyisten assosiaatio- ja kumppanuussopimusten kattava selvitys tai kartointi, jossa keskitytään niiden kulttuuria koskeviin lausekkeisiin, sekä tiedonjakoa jäsenvaltioiden kanssa koskevien mekanismien parantaminen. Tämä mahdollistaisi strategisemmat linjaukset tulevissa neuvotteluissa ja varmistaisi, että kulttuuria koskevissa määräyksissä otetaan huomioon sekä EU:n tavoitteet että jäsenvaltioiden yhteistyö kumppanimaiden kanssa ja että näiden määräysten vaikutusta vahvistetaan toissijaisuusperiaatetta täysin kunnioittaen. Lisäksi komissio tukee OMC-työryhmän suositusta, jolla pyritään parantamaan korkeiden virkamiesten kokousten jatkuvuutta ja yhdenmukaisuutta laajempien strategisten painopisteiden kanssa.

Edellä esitetyn perusteella seuraavalla työsuunnitelmalla voitaisiin **vakiinnuttaa saavutettu edistys ja vahvistaa käynnissä olevia toimintalinjoja ja käsitellä samalla joustavasti uusia painopisteitä** sekä välttää toimien hajanaisuus tai päällekkäisyys. Tekemällä tiivistä yhteistyötä jäsenvaltiot ja komissio voivat muuttaa yhteiset prioriteetit konkreettisiksi ja kestäviksi poliittisiksi tuloksiksi sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla.

LIITE: Kyselytutkimus kulttuurialan työsuunnitelman 2023–2026 täytäntöönpanosta – EU:n jäsenvaltioiden vastausten analysointi

LIITE

Kyselytutkimus kulttuurialan työsuunnitelman 2023–2026 täytäntöönpanosta

Menetelmä

EU:n jäsenvaltioiden keskuudessa toteutettiin 3. helmikuuta 2026 ja 19. maaliskuuta 2026 välisenä aikana kohdennettu kysely kulttuurialan työsuunnitelman 2023–2026 täytäntöönpanosta. Kysely lähetettiin kaikille EU:n 27 jäsenvaltiolle, ja siihen saatiin 26 vastausta. Kyselylomake oli suunniteltu siten, että sillä kerättiin sekä määrällistä että laadullista näyttöä jäsenvaltioiden näkemyksistä koskien nykyistä työsuunnitelmaa, sen täytäntöönpanoa, sen panosta kansallisessa päätöksenteossa, sen toimintatapojen soveltuvuutta ja mahdollisen seuraavan työsuunnitelman prioriteetteja kulttuurikompassin ja yhteisen julistuksen ”Eurooppa kulttuurin puolesta ja kulttuuri Euroopan puolesta” valossa.

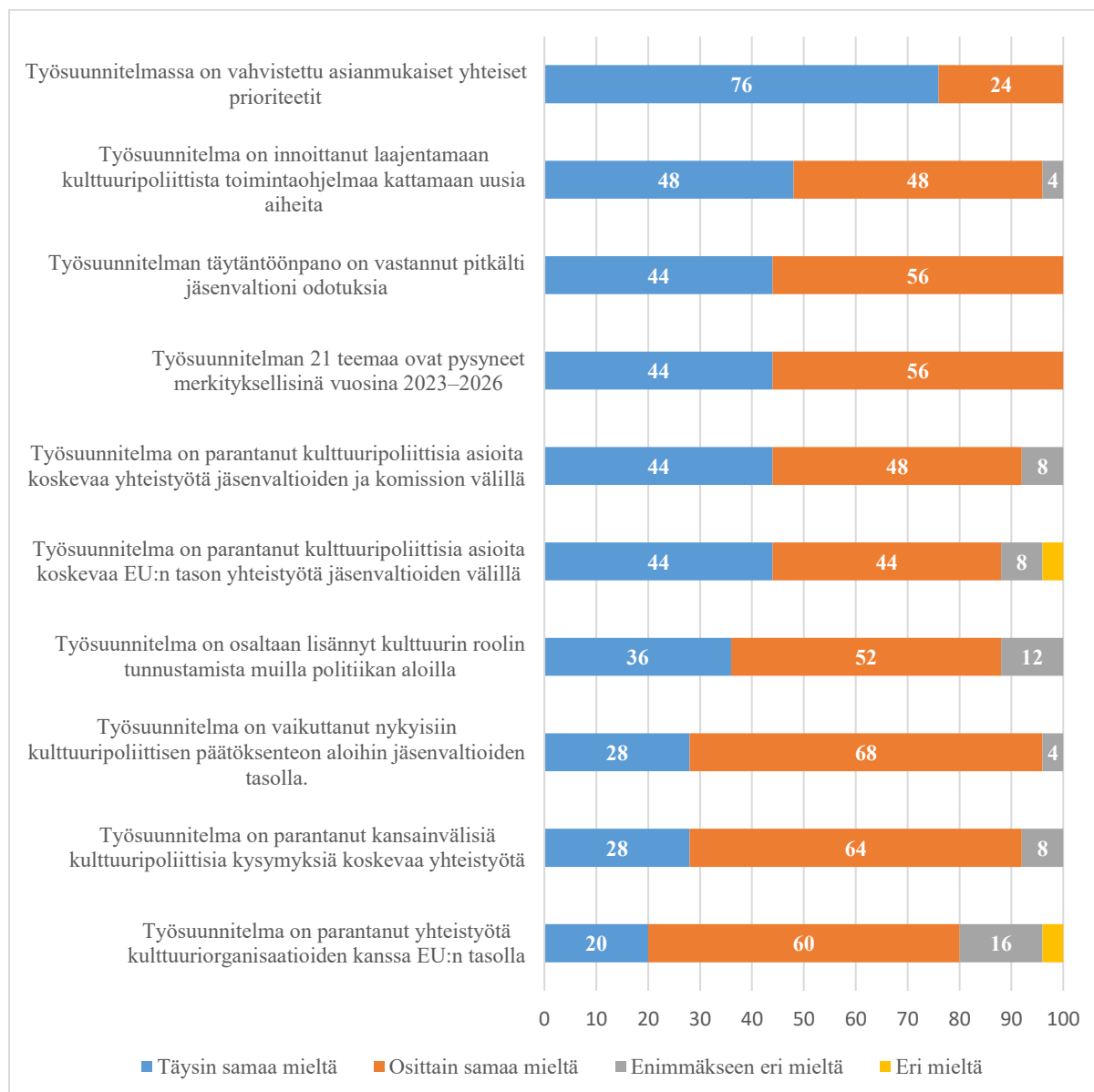
Kyselylomakkeessa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Se sisälsi arviointikysymyksiä, joihin vastattiin neliportaisella asteikolla, kyllä/ei-kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä avoimia tekstikenttiä, joissa jäsenvaltiot pystyivät selittämään antamiaan arvioita, antamaan esimerkkejä ja selventämään painopisteitä yksityiskohtaisemmin. Kyselytutkimus kattoi viisi laajaa osa-aluetta: i) yleisarvio työsuunnitelman merkityksellisyydestä ja täytäntöönpanosta, ii) työsuunnitelman vaikutus toimintapolitiikkojen kehittämiseen jäsenvaltioissa sen 21 teeman ja toimen osalta, iii) toimintatapojen arviointi, mukaan lukien avoin koordinoitimenetelmä (OMC), tiedon levittäminen ja työjärjestelyt, iv) näkemykset seuraavan työsuunnitelman prioriteeteista, mukaan lukien temaattiset ja mahdolliset alakohtaiset prioriteetit ja v) loppuhuomautukset.

Analyysissä yhdistettiin määrällisten vastausten deskriptiivinen tarkastelu ja laadullisen aineiston temaattinen arviointi. Suljettuihin kysymyksiin annetut vastaukset koottiin yhteen jäsenvaltioiden arvioinneissa ja mieltymyksissä esiintyvien yleisten trendien havaitsemiseksi. Avoimia vastauksia tutkittiin toistuvia teemoja, havainnollistavia esimerkkejä ja arviointeja tai prioriteettien selvennyksiä koskevien havaintojen tekemiseksi. Kyselyn tietojen perusteella saadut luvut esitetään tässä liitteessä.

Kyselyn analyysin alustavat tulokset esiteltiin neuvoston kulttuuriasioiden komitealla Brysselissä 27 maaliskuuta 2026, jolloin jäsenvaltioilla oli mahdollisuus antaa palautetta alustavista tuloksista. Tässä kertomuksessa esitettyä analyysiä tarkennettiin edelleen tämän palautteen perusteella.

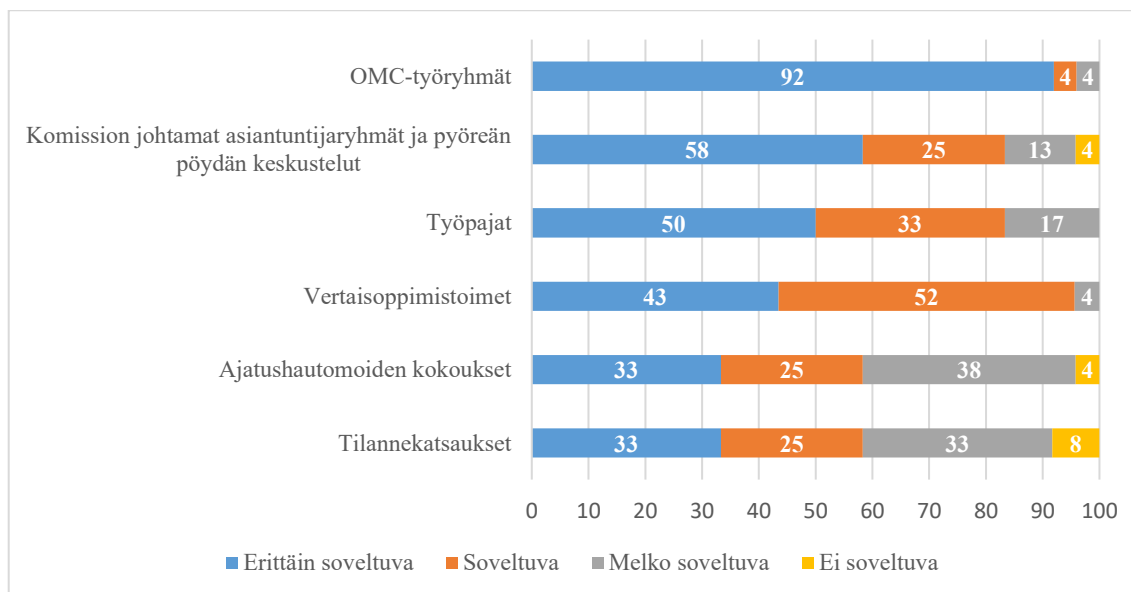
Analyysi EU:n jäsenvaltioiden antamista vastauksista

Kaavio 1: Yleisarvio kulttuuria koskevasta EU:n työsuunnitelmasta 2023–2026 ja sen täytäntöönpanosta (jäsenvaltioiden arviointi seuraavista väittämistä) (%)

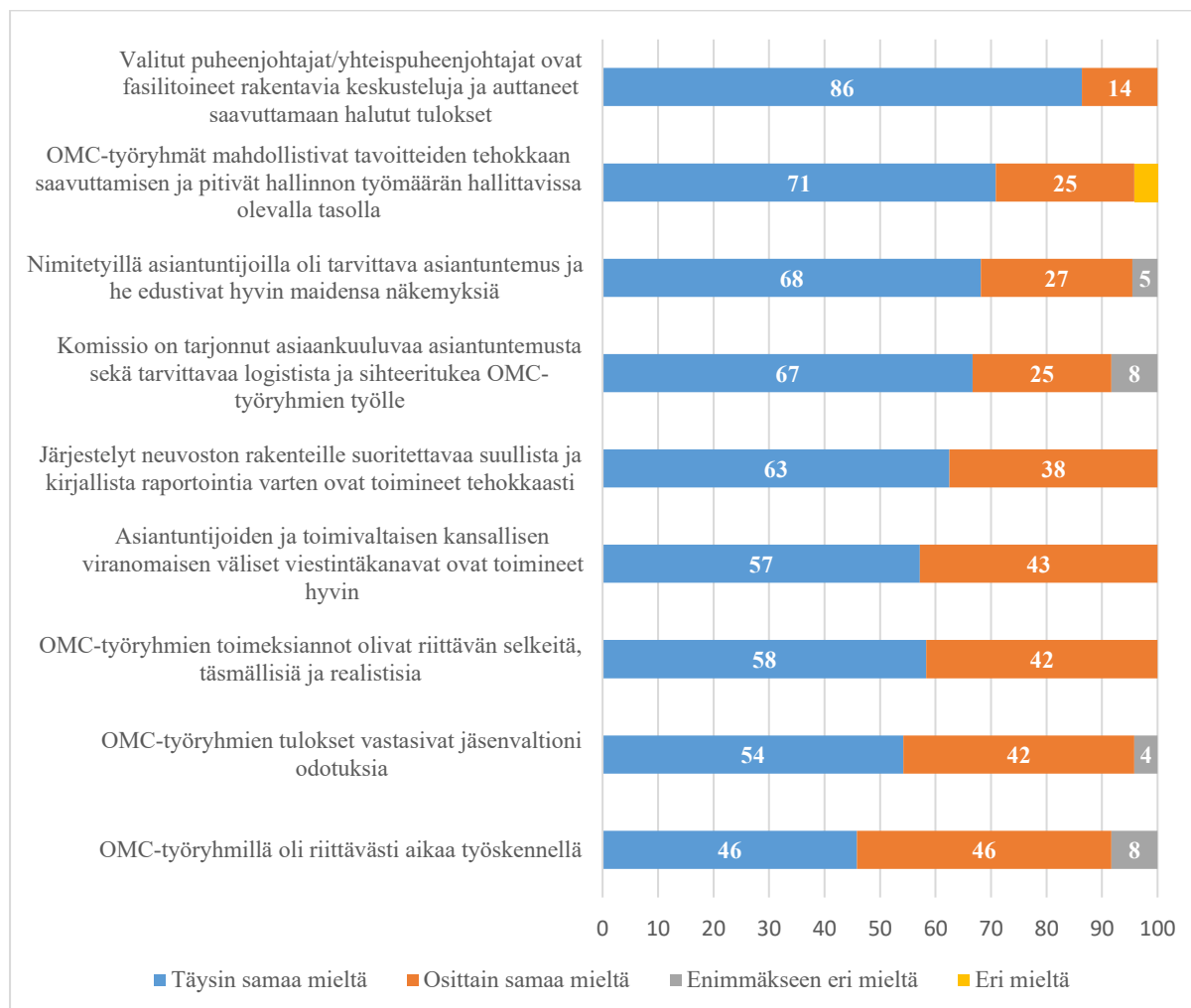
Lähde: Jäsenvaltioiden kyselytutkimus EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026, Panteian kokoamat tiedot, 2026.

Kaavio 2: Kuinka soveltuvina pidätte seuraavia toimintatapoja työsuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi? (%)

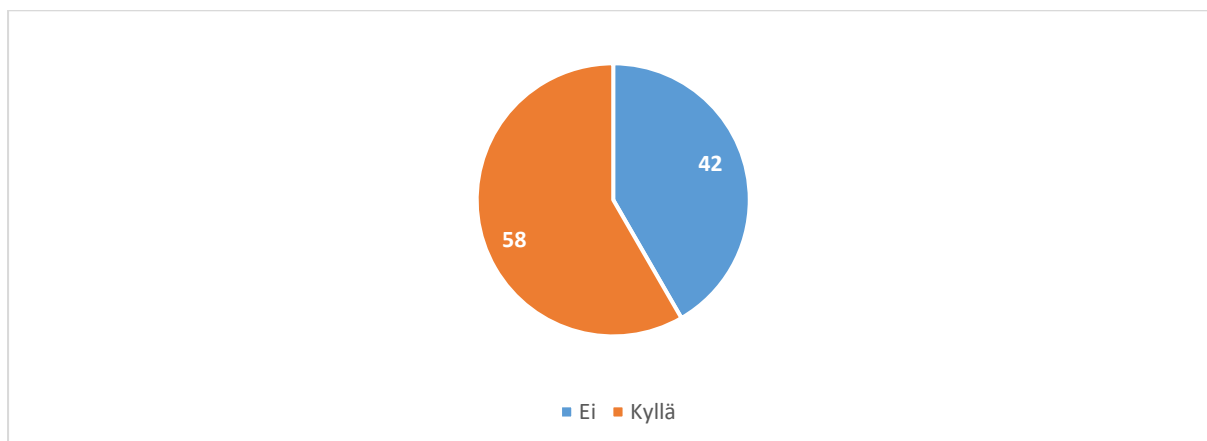
Lähde: Jäsenvaltioiden kyselytutkimus EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026, Panteian kokoamat tiedot, 2026.

Kaavio 3: Miten arvioitte seuraavia väittämiä avoimen koordinoitimenetelmän työryhmien (OMC-työryhmien) työjärjestelyistä ja tuloksellisuuteen liittyvistä näkökohdista? (%)

Lähde: Jäsenvaltioiden kyselytutkimus EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026, Panteian kokoamat tiedot, 2026.

Kaavio 44: Pitäisikö seuraavassa EU:n työsuunnitelmassa mielestänne käynnistää keskusteluja joistain tietyistä kulttuuri- ja luovista aloista? (%)

Lähde: Jäsenvaltioiden kyselytutkimus EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026, Panteian kokoamat tiedot, 2026.

Kaavio 55: Mitä teemoja asettaisitte etusijalle seuraavassa työsuunnitelmassa?* (% vastauksista)

(*) Huomautus: jäsenvaltiot voivat valita enintään viisi etusijalle asetettavaa teemaa.

Lähde: Jäsenvaltioiden kyselytutkimus EU:n kulttuurialan työsuunnitelmasta 2023–2026, Panteian kokoamat tiedot, 2026.